

**УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
НИШ**

***SOCIETAS* У РИМСКИМ И
НОВОВЕКОВНИМ КОДИФИКАЦИЈАМА**

- МАСТЕР РАД -

МЕНТОР:
Доц. др Марија Игњатовић

СТУДЕНТ:
Далиборка Цонић

Ниш, фебруар 2014. године

Садржај

Увод.....	2
Опште напомене.....	2
1.2 Значење појма <i>societas</i>	4
1.3 Предмет, циљ и хипотеза истраживања.....	5
1.4 Метода истраживања	6
2. SOCIETAS У РИМСКОМ ПРАВУ	8
2.1 Зачеци у старом праву.....	8
2.2 <i>Societas</i> у римском предкласичном праву.....	9
2.3 <i>Societas</i> у римском класичном праву.....	13
2.4 <i>Societas</i> у римском посткласичном праву.....	19
3. РИМСКИ SOCIETAS У КОДИФИКАЦИЈАМА У НОВОМ ВЕКУ	23
3.1 Француски грађански законик (CC)	23
3.2 Аустријски грађански законик (AGZ).....	25
3.3 Српски грађански законик (SGZ).....	28
3.4 Немачки грађански законик (BGB).....	31
4. SOCIETAS У САВРЕМЕНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	34
4.1 Улог у ортачко друштво и пословођење	34
4.2 Оснивачки акт.....	35
4.3 Повећање и смањење улога	36
4.4 Одлучивање ортака друштва.....	36
4.5 Пословођење	37
4.6 Добитак и губитак	38
4.7 Пренос ортачког удела трећим лицима	38
4.8 Одговорност код преноса удела.....	39
4.9 Престанак ортачког друштва и иступање ортака	39
4.10 Командитно друштво.....	41

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

УВОД

1.1 ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

Однос Римљана према раду је одлучујући елемент за разумевање читавог низа института римског права. Однос рада и права представља једно од највише расправљаних питања у науци о римском праву. Ортаклук је консенсуални контракт, којим се два или више лица обавезују да удруже средства и рад у циљу остваривања заједничке имовинске добити. Он је један од најкарактеристичнијих уговора, како по односу субјекта, тако и по правној природи његовог настанка.¹ Уговор о ортаклуку спада у групу двостарано једнако обавезујућих уговора, *contractus bilateralis aequalis*.² У класичном периоду, развојем робно-новчане привреде, ортаклук добија своју консенсуалну форму.³

Специфичност института *societas* је у томе што није довољна само сагласност воља већ та воља мора бити трајна *affectio societatis*, слично установи брака *matrimonium*, где се тражио *affectio maritalis* (воља за закључење пуноважног брака). Сви послови закључивани су без икакве правне заштите ослањајући се на *bona fides*⁴ и према томе производили су правно дејство простом сагласношћу воља, у којем су ортаци заједно радили на остваривању заједничког правно допуштеног циља.⁵

---

¹Више о томе: Бујуклић, Ж.- *Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови*, Правни факултет, Београд, 2012, стр.685.

²Више о томе: Игњатовић, М. - *Уговор о ортаклуку у македонском праву, Право и културне разлике*, Београд, стр. 496,

тако нпр. једна странка није могла захтевати извршење чинидбе уколико сама предходно није испунила своје део, јер би била одбијена приговором зато што није испунила своје обавезе, *exceptio non adimpleti contractus*, исто тако ако би странка испунила своју обавезу није могла захтевати реституцију онога што је дала, већ је имала право само да захтева да друга страна испуни свој део обавезе.

³Више о томе: Наумовски, Г. - „Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 5,

D.2,14,1,3. У II в.п.н.е правник Педије је забележио да нема уговора нити облигације која у себи не садржи сагласност воља., закључак је да је за настанак уговора битан неформални консензус странака, отуда и назив консензуалних контракта.

⁴је представљао морално – етичку категорију која је приморавала појединца да се држи задате речи односно да у „доброј вери,, испуни задате обавезе.

⁵Више о томе: Бујуклић, Ж.- *Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови*, Правни факултет, Београд, 2012, стр.686.

Велики значај институту *societas* даје задружни облик породице *consortium*, јер у тој заједници имовине, живота и рада, вршена подела стечених добара по обичајном праву, које је развојем овог института, добило коначно своју законску форму.

Развој *societas*, створили су специфични услови друге половине римске Републике, када је робно - новчана привреда нагло почела да се развија, међутим то нису били први облици ортаклука, јер су се од давнина практиковала удружења (најчешће рођака и суседа) ради куповине животиња, које су заједнички користили у остварењу истог циља због кога су се и удруживали, н.п.р: изградње система наводњавања и сл. Овакав вид сусвојине је утицао на настанак *societas*.

Како су се мењале друштвене околности и услови као и потребе за таквим видом удружења, *societas* је мењао свој облик, тачније је дограђиван, и из тог разлога је битно да се прикаже развој ортаклука од првог настанка па до данас. Све карактеристике римског института *societas*, су и данас основа савременог трговинског права, а значајна је чињеница да је у савременом правном систему Републике Србије ортаклук дефинисана кроз Закон о облигационим односима из 1977, године и Законом о привредним друштвима из 2011. године.

Колики значај римски *societas*, има на развој овог института, видимо по истраживању романиста, цивилиста и правних теоретичара који су се бавили анализом овог римског института. До најбитнијих закључака долазимо на основу римске класичне доктрине о појму права о чему су романисти доста писали: Beseler, Cerami, Coing, Dernburg-Sokolowski, Filippo Gallo, Hausmaninger, Kaser, Kranjc, von Lübtov, Polaček, Pringsheim, Riccobono, Salkowski, Schulz, Wieacker, Windsheid и други. Иако су ову проблематику већ изучавали научници који уживају велики углед, занимљивост овог института, са теоријског и практичног становишта била је полазна основа и мотив приликом ове анализе.

1.2 ЗНАЧЕЊЕ ПОЈМА *SOCIETAS*

Societas као термин „друштво,, потиче од латинског *societas*, која је означавала пријатељску везу са другима. Латинско значење *societas* изводи се из именице *socius* (ортак). Појам „друштво,, често указује на то да његови чланови деле неке заједничке бриге или интересе у заједничком циљу.⁶

Societas се разликује од сличних облика удруживања као што је *universitates personarum*, заједнице лица повезаних ради обаваљања заједничке професије, неке религијске добротворне или културне делатности *collegium*⁷ или слично. Оваква удружења имала су обележја правног лица са посебном имовином и представником који је заступао интересе свих чланова *magister collegii*.

Societas се разликује и од случајне имовинске заједнице *ex fortuna*, настале наслеђивањем имовине након смрти оца, *pater familias*, као и од обичне сусвојине (два лица купе ствар ради заједничког коришћења) у том случају нема уговора о ортаклуку, већ оваква ситуација је обична сусвојина. *Societas* се не ствара посебан субјект права, јер је сваки ортак одговоран за своје обавезе осталим ортацима и трећим лицима, тако да свако од њих има положај дужника односно повериоца. Постоје само неке сличности са римском породицом, како по односу субјеката, тако и у погледу правне заштите ортака, тако да је *societas* у римском приватном праву посматран, по Гају, *consortium*⁸, јер је овај задружни облик породице не само био заједница имовине, већ и живота и рада, али је и разлика у томе што је у *consortium* подела стечених добара вршена не на основу уговора, већ по обичајном праву.

Вијакерова монографије из 1936.године о теорији ортаклука, је значајна за разумевање и значај појма *societas*.⁹ Кључна теза овог чувеног немачког романисте је привредни ортаклук треба разумети као резултат јединственог диференцирања имовинских и личних веза у породичној заједници.¹⁰

---

⁶Више о томе: Игњатовић, М. - Уговор о ортаклуку у македонском праву, Право и културне разлике, Београд, 2004, стр. 496.

⁷су била свештеничка удружења чије се оснивање везује времену Нуме Понпилија, али се сматра да је већина оваквих удружења формирана после другог пунског рата.

⁸првобитна породица најстријег Рима заснована на неразвијеним економским односима, затвореној кућној привреди и патријархалном ropству, карактерисала је свеобухватна власт patria poteta.

⁹Више о томе: Полојац, М. - Римски *societas* у најновијој литератури, Анали, Београд, 2006, стр. 186

¹⁰Више о томе: Ромац, А.- Римско право, Информатор, Загреб, 2002, стр 319.

У упоредном праву постоји читав низ термина који се употребљавају за ортаклук. Тако на пример немачко облигационо право (као и аустријско и швајцарско), обично користи термин „*geselshaft*„. Субјекти ортачке заједнице се дефинишу, као „*geselshafter*„.¹¹ Сличним појмом се дефинише ортачко друштво и у италијанском праву „*La societa, Societa semplice*„, у француском праву „*La societe, La societe civile*„. У англосаксонском праву, се користи термин „*partnership*„, који има проширено значење у односу на римски *societas*.¹²

На подручју бивших држава чланица Савезне Федеративне Републике Југославије се користе термини: „*Уговор о ортаклуку*„, у Хрватској, „*Ортаклук*„, у Србији и у Црној Гори, „*Дружба цивилног права*„, и „*Дружбена погодба*„, у Словенији „*Договор за ортаклак*„, и „*Договор за заедница*„, у Македонији.

Закон о облигационим односима Републике Србије, употребљава термин: привредно удружење грађана. Закон о привредним друштвима дефинише конкретно сва права и обавезе ортачког друштва од оснивања до гашења.

1.3 ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ХИПОТЕЗА ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања је изучавање римског уговора о ортаклуку *societs*, његове основне карактеристике, његов историјски развитак од римског до савременог права. Истраживање овог консенсуалног уговора нужно захтева да се изврши темељна анализа његовог развоја, посебно из разлога што је то уговор који је и данас заступљен у савременом облигационом праву и што му се и данас у праву поклања велика пажња. Отуда, истраживање ће почети од његових корена, који се неспорно налазе у римском праву и то претежно у римском класичном праву када је овај уговор добио своју консенсуалну форму, потом његовом даљем развоју у посткласичном римском праву, праву Средњег века, затим у законским решењима великих грађанских кодификација, све до решења садржаних у упоредном савременом праву.

Гледно историјски, ортаклук је одсликавао дух времена у коме се регулисао. Потреба за ортачким удруживањима, иако у почетку недовољно развијена, постојала је још код старих народа. О томе сведоче и сачувани текстови древних законика. Тако,

---

¹¹Ibidem.

¹²Више о томе: Наумовски, Г. - „Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 7

још у Хамурабијевом закону наилазимо на одредбе које упућују на то. У римском праву, у архаичном периоду, дискутабилно је да ли је овакав вид удруживања уопште постојао или су одређене форме удруживања, пре свега, биле смештене у шире породичне оквире. Међутим, већ са доношењем Закона XII таблица било је јасно истакнуто да је дозвољено свако ортакчко уговорање које није противно јавном поредку. У класичном периоду, са развојем робно-новчане привреде ортаклук добија коначно своју консенсуалну форму. Ова нова диманзија уговора о ортаклуку, била је, пре свега, резултат потребе за већом флексибилношћу у правном нормирању и потенцирању и акцентовању сагласности воље као битног елемента било ког правног посла. У посткласичном периоду, ортаклук се развија у складу са већ започетим процесом из класичног периода, тј. посткласично право надопњује правну концепцију ортаклука створену у класичном периоду. То је био период у коме је овај институ поставио темеље даљем његовом развоју у Средњем веку. Уговор о ортаклуку у Средњем веку (Византија), није се много мењао у односу на оно како је био дефинисан у римском праву. Ово из разлога што је Византија реципирала римску правну традицију класичног и посткласичног периода. Међутим, већ након смрти Јустинијана, уговор о ортаклуку је поново био доведен у питање, будући да се целокупна привреда тога доба сводила на затворени феуд. Отуда, и све што се привређивало остајало је у оквиру феуда једног велепоседника, па је спорно колико је у то време било потребе за било каквим закључивањем уговора о ортаклуку. Са развојем грађанског друштва и доношењем великог броја кодификација, пре свега приватног права, поново је дошло до оживљавања уговорног права, па самим тим и уговора о ортаклуку као једног од његових инструмената. У том смислу од посебног су значаја одредбе овог уговора којима је он нормиран у грађанском закону Француске, Аустрије, Србије, Швајцарске, Немачке. Истраживања одредби ових Закона, који дефинишу ортаклук, од посебног су значаја када се има у виду да су оне у великој мери садржане и у савременом праву.

1.4 МЕТОДА ИСТРАЖИВАЊА

За истраживање основног и других циљева у раду ће се користити одговарајући основни и посебни научно-истраживачки методи. За сакупљање података кроз одговарајуће временске периоде користиће се историјски метод. При том, посебан

акцент биће стављен на примарне и секундарне изворе, односно правне акте и документа, односно основне правне акте и документа у којима се овај уговор третира. Поред историјског метода у раду ће се користити и дескриптиван метод, односно његови минорни методи (аналитички, синтетички, компаративни и нормативни). Добијени резултати третираће се индуктивним и дедуктивним методом ради приказивања и објашњења овог уговора у савременом праву.

Основни циљ истраживања је да се утврде карактеристике и степен утицаја римског ортаклука, на даљи развитак и дефинисање овог института у савременом праву. Поред основних циљева истраживања, као други циљеви дефинишу се: потреба да се хронолошки прикаже историјска слика развитака овог института у свим фазама његовог развоја; и потреба да се сагледа место, време и услови под којима се он даље развијао у савременом праву. У том циљу, неопходно је да се изврши анализа овог института почевши од римског права, права Средњег века, грађанских законика, па све до законских решења садржаних у савременом праву.

2. ЗАЧЕЦИ У РИМСКОМ ПРАВУ

Изучавање *societas* као института римског права је изузетно значајно, имајући у виду његове особине и карактеристике, а посебно имајући у виду чињеницу да је *societas* изграђен у римском праву, постао основни модел на коме се развио и развија *societas* у савременом праву.

2.1 *SOCIETAS* У СТАРОМ ПРАВУ

Први вид ортаклука јавља се у античким државама старог права, као облик удруживања (најчешће рођака и суседа). Све ове врсте удружења заснивале су се на основним принципима поштења и савесности, простом сагласношћу воља.¹³

За развијену и правно регулисану заједницу је историјски извор римско право, али пре свега, треба поменути извесне облике и зачетке ортаклука у старом праву (Месопотамије и Старе Грчке).¹⁴

Први облик ортаклука је дефинисан у Хамурабијевом законнику¹⁵, који је донет у периоду од 1792-1750 године пре нове ере. Овај Законик је изричито садржао следеће одредбе:

*„ Ако човек да новац другом човеку на име заједничког улагања, двоје ће пред Богом насталу добит или губитак разделити на једнаке делове,,“*¹⁶

Иако на изглед кратка ова формулација о ортаклуку у Хамурабијевом законнику је веома значајна за касније диференцирање ортаклука. Из саме наведене одредбе се види подела добити и губитка. Како нема одредби о висини улога, претпоставља се да

---

¹³Више о томе: Наумовски, Г. -Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 8.

¹⁴Ibidem.

¹⁵Више о томе: Хамурабијевог законика, доступно на http://bs.wikipedia.org/wiki/Хамурабијев_законик Хамурабијев законик представља најпознатији и најбоље сачувани законик древне Месопотамије. Пронађен је 1902.године у иранском граду Сузи, где га је као ратни плен однео еламићански краљ Шутрук Нахунт у 12.веку п. н. е. Текст је исписан на стени од црног диорита, високој 2,62 m. Данас се чува у музеју Лувр. У Хамурабијевом законнику облигациони односи настају уговором (уз сагласност воља) или деликтом (кршењем грађанске норме). Неке од врста облигационих уговора у законнику су: купопродаја, зајам, закуп, најам и ортаклук.

¹⁶Вишић, М.- Законници древне Месопотамије, Свјетлост, Сарајево, 1989, стр.234.

је вероватно улог био подједнак, с обзиром на строги карактер Хамурабијевог законика.¹⁷ Значење Хамурабијевог законика је велико имајући у виду једногласан став историјско – правне науке да је *societas* преко старогрчког закона утицао на *Lex XII Tabularum*.¹⁸ У старогрчком законодавству постоје институти слични *societas*, за које постоје одређени подаци у праву Старе Грчке.¹⁹

Познати писац и граматичар Аулус Гелиус, забележио је да постоје извесне сличности у начину на који се уређује заједница у којој су живели ученици Питагоре у односу на римски *consortium*. Са друге стране Солоново право дозвољава формирање ортачке заједнице, што указује на постојање ортаклука као института у старогрчком праву. Ова двојна концепција на почетак ортаклука ће послужити као основа за надградњу кроз историјски развој *societas*.²⁰

2.2 *SOCIETAS* У РИМСКОМ ПРЕДКЛАСИЧНОМ ПРАВУ

У старом римском праву разликовале су се уговорне заједнице сагласно правилима Закона XII таблица.²¹ У овом закону утврђено је било да је дозвољено свако уговарање које није супротно јавном поретку.²²

Постајала су два извора института *societas*, и то:²³

1. *Consortium* или *erecto non sito* као неподељена наслеђена имовина након смрти породичног старешине, који настаје под утицајем *ius civile* и

---

¹⁷Ibidem.

¹⁸Више о томе: Crawford, МН. -rimski Statut, II, London, 1996, str 555-721, Lex XII Tab. 8,26

¹⁹Више о томе: Наумовски, Г; Бучковски, В; Игњатовић, М; Симоновска М. - Потврда концепта римског депозита у савременом македонском праву, Зборник радова Правног факултета, Ниш, 2012. стр. 217-222

²⁰Више о томе: Наумовски, Г. - „Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 12.

²¹Је био једина и најстарија кодификација обичајног права, као одраз победе плебејаца за остварење једнаких грађанских и политичких права са патрицијама. Овај закон се односио на све греађане подједнако. 450.п.н.е је одобрен од стране *commita centuriata*, исписан на таблицама и објављен на Форуму, зато је и добио назив *Lex duodecim tabularum*.

²²Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996; p.453, Gai. III, 154 a, b; Bretonne, M. - Consortium's 'communio, 1960 6 Labeo p.168 sqq.

²³Више о томе: Бујуклић, Ж.- Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови, Правни факултет, Београд, 2012, стр.686; Гај, Институције, III, 154 а,

2. Удружење грађана римске империје које настаје под утицајем *ius gentium*, и као такав био је доступан како римским грађанима тако и осталим становницима који нису имали римско грађанство.

1. *Consortium* или *erecto non sito*, је сматран врстом ортаклука и био је могућ само код римских грађана, те је због тога установио *ius civile*.²⁴ У Институцијама III, 154, Гај наводи врсту споразумног *societas* ("*haec quidem societas de qua loquimur, id est quae nudo consensu contrahitur*"),²⁵ који је откривен у фебруару 1933, године у једној антикварници у Каиру, као један потпуно нови фрагмент Гајевих Институција.²⁶

Текст нам указује на институцију предкласичног закона који се сматра најранијим обликом и историјском основом *societas* у римском праву.²⁷ Он се односи на посебан аспект једног свеважећег закона породице. Са јачањем приватне својине *pater familias*, постаје господар породичних добара. Он је једино својевласно лице *sui heredis*, и имовина је само његова. Остали чланови су лица *alieni iuris*, и ту имовину користе по његовом овлашћењу, али је радом и увећавају. Након смрти *pater familias*, сви наследници целокупне имовине постају сувласници *universitas iuris*. Уколико су наследници желели да поделе имовину, то су могли постићи једино покретањем поступка пред претором који се звао, *legis actio per iudicis postulationem*. Тужба којом се имовина делила је била *actio familiae erciscundae* и *actio communi dividundo*.²⁸ Међутим, до тога је ретко долазило у прошлости, јер су све породице остајале уједињене у заједници свих наследника (или како их Гај назива: браћа), у *consortium* који је био називан *erectum non citum*²⁹ и преко кога је стара *familia*, настављала да постоји, и у правном и сакралном облику. Овај *consortium* је водио потпуном заједништву власништва и био је окарактерисан чињеницом да заједнички наследници индивидуално нису имали одређени део у наследству: сва права су се налазила у заједници свих наследника.

---

²⁴Више о томе: Гај, Институције, III, 154 а,

²⁵Ibidem.

²⁶Ibidem.

²⁷Више о томе: Zimmermann R., The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.454, Kaser. - Neue Literatur zur societas, Roma 1975, p. 99. "Est autem aliud genus societatis proprium civium Romanorum. olim enim, mortuo patre familias, inter suos heredes quaedam erat legitima simul et naturalis societas, quae a pella batur erecto non cito, id est dominio non divis o. . . . Alii quoque, qui volebant candem habere societatem, potcrant id conscqui apud praetorem certa legis actione."

²⁸Више о томе: Бујуклић, Ж.- Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови, Правни факултет, Београд, 2012, стр.368.

²⁹Ibidem.

2. Као неформални правни посао, ортаклук је био доступан како римским грађанима тако и осталим становницима који нису имали римско грађанство, те је из тог разлога представљао установу *ius gentium*.³⁰ Осим тога Римљани су у својој најранијој историји, препознавали један облик заједнице, коју Гај назива врстом ортаклука, *genus sociatis* и у коме се обично тражио праоблик римског консенсуалног ортаклука. То је био *consortium* или *erecto non sito*.³¹

Универзална заједница целокупне садашње и будуће имовине могла је настати и између других лица, блиских рођака или пријатеља по угледу на браћу, *consortium ad exemplum fratrum suorum*, али тада је била прописана строга форма, *certa legis action* по одређеном поступку који је вероватно био *in iure cessio* закључивали ортаклук *ad exemplum fratrum suum* који помиње Гај.³² У ортаклуку међутим, нема заједнице живота, заједнице имовине и рада, а подела прихода се врши према уговору или сразмерно улогу у ортаклук. Ортаци су често сачиљавали писане исправе о постојању уговора о ортаклуку које су служиле као доказно средство у случају спора. Ипак не треба негирати сваку везу *consortium* са каснијим облицима ортаклука. У периоду брзог развоја робовласничких односа, *consortium* се губи из употребе, јер се браћа све чешће деле, користећи *actio familie erciscundae* или се дегенерише на тај начин што браћа, не делећи очевину *paterna avitaque*, престају да воде заједнички живот и рад а заједничке приходе деле по наследним деловима.

Након Пунских ратова римски грађани су удруживали своју имовину са циљем стицања добити. У почетку су то била удружења закупаца пореза и јавних радова *societas publicanorum*, трговаца робом *societas venaliorum*, као и удружења банкара *societas argentanorum*.³³

Societas omnium bonorum, како Гај назива овај облик удруживања, налазио је своје корене у породичном праву, али не и у трговачкој пракси.³⁴ Међутим, ова врста ортаклука није била *consortium*, јер није у питању била колективна својина, већ индивидуална приватна својина у којој су ортаци били сувласници. Он је можда био

---

³⁰Ibidem.

³¹Више о томе: Игњатовић, М. - Уговор о ортаклуку у македонском праву, Право и културне разлике, Београд, 2004, стр. 496

³²Више о томе: Zimmermann, R.-The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996; p.454, Kaser, , "Neue Literatur zur'societas", Roma 1975, p. 99.

³³Више о томе: Бујуклић, Ж.- Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови, Правни факултет, Београд, 2012, стр.686.

³⁴Ibidem.

одговарајући за ортаке између блиских пријатеља који су имали поверње једни у друге и рођака, или између суседа на селу, који су желели да се укључе у заједничка пољопривредна газдинства, у циљу заједничког стицања добити.³⁵

Ово је врста *consortium* у коју ортаци желеле да уједине своје имовине, било дозвољено да се вештачки стварају, прво уз помоћ "*certa legis actio*", старог и формалног облика процедуре "*exemplum fratrum societatem coierint*". Ово је начин на који Гај, описује шта су ортаци радили: они су потписивали ортаклук као (природна) браћа из неподељене *familia*. То је ипак још увек био *societas omnium bonorum*, ортаклук који је укључивао имовине свих ортака без обзира на извор из којег потичу. Кроз класични и посткласични закон, он је остао једна од основних врста ортаклука и задржао је особине старог *consortium*. Међутим, није сасвим сигурно да је ова врста ортаклука била широко распрострањена у класичним временима.³⁶ Али већ у другом веку пре нове ере, Рим више није био тако тесно повезана пољопривредна заједница као пре. Развијала се трговина, и заједно с тим, јавила се и повећана жеља за стварање профитно оријентисаних пословних ортаклука. Пословни људи, који су желели да удружено покрену банку, да се укључе у трговину робовима или у изградњу путева, нису желели да уједињавају своје целокупне приватне имовине.³⁷ Они су желели да ограниче своја међусобна удружења на посебну врсту посла или понекада чак и на одређени посао. *Societas omnium bonorum* је стога постао неодговарајући за те сврхе, а претор вероватно у почетку *praetor peregrinus*³⁸ је, током касније Републике, почео да штити таква неформална удружења створена у циљу уједињеног трговачког предузећа. Током времена су се стари грађански *societas omnium bonorum*, удруживали и оформили основу за класични споразумни *societas*.³⁹

У случају да није било ништа уговорено о уделима у добити и ризику, јасно је било да се и добит и штета дели на једнаке делове. А ако о једном није било изричито

---

³⁵Више о томе: Zimmermann R., - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.457, Gai Institutiones 3. 154a.

³⁶Више о томе: Zimmermann R., - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.456

³⁷Више о томе: Наумовски, Г; Бучковски, В; Игњатовић, М; Симоновска М; - Потврда концепта римског депозита у савременом македонском праву, Зборник радова Правног факултета, Ниш, 2012, стр. 217-222

³⁸Новине које су се у пракси показале као добре, претор је озаконио, као новонастале правне институције образовале су *ius honorarum* које је упоредно егзистирало са стрим цивилним правом *ius civile*, потом је *ius urbanus* преузимао из *ius gentium* сваки наредни претор је задржавао норме које су се у пракси показале као добре, на тај начин су претори ради опште користи побољшавали право.

³⁹Више о томе: Наумовски, Г. - Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортаклак, Скопље, 2004, стр. 7;

уговорено, нпр. о добити, на оно о чему није било уговорено примењивао се исти однос као и на оно о чему је било уговорено. Овај принцип слободе уређивања односа између ортака имао је своје границе, али оне су веома мало угрожавале слободу странака.

Питање поделе добити и ризика међу ортацима представљало је важно питање у режиму удружења када се има у виду да је основни циљ ортаклука био по правилу стицање имовинске користи.

Положај ортака у предкласичном праву одређивао се у оквиру статусног, а не облигационог права. У касној Републици и раном Принципату ортаклук још није био консенсуални контракт *ius gentium*, него заједница *ius civile*. Такав ортаклук је постојао у оквиру Сабиновог система права и сврстан је заједно са заједницом наследника и сувласничком заједницом *communio*. Тек од Гаја и система Институција, *societas* је сврстан међу консенсуалне контракте.⁴⁰

2.3 *SOCIETAS* У РИМСКОМ КЛАСИЧНОМ ПРАВУ

Societas у класичном праву је био општи оквир за све врсте ортачких уговора, независно од тога ког су облика били. Према средствима и сврси, у римском класичном праву разликују се:⁴¹

- а) *Societas omnium bonorum*, заједница живота и рада настала обједињавањем целокупне садашње и будуће имовине, овде није у питању колективна својина као код *consortium*, већ приватна својина у којој су ортаци сувласници;
- б) *Societas quaestus*, заједница укупне будуће имовине стечене пословном делатношћу чланова, као универзални ортаци;
- в) *Societas alicuius negotiationis*, заједничко вођење одређене пословне гране, нпр. друштва банкара (*socii argentarii*);
- г) *Societas unius rei*, заједница за један одређен посао.

У ортаклуку свих добара *societas omnium bonorum* који се може сматрати најстаријим, сваки ортак уносио је једнак удео у имовини, удео добити и губитка се

---

⁴⁰ Више о томе: Полојац, М. - Римски *societas* у најновијој литератури, Анали, Београд, 2006, стр. 186.

⁴¹ Више о томе: Пухан, И.- Римско право, Скопље, 1991, стр. 315

делила равноправно. Акт којим се стварало удружено власништво, звао се *proin diviso* од стране *socii (omnium bonorum)*, у тренутку стварања *societas*.⁴²

Код осталих типова ортаклука *societas questus, societas alicuius negotiationis, societas unius rei*, који су углавном закључивани ради остварења имовинске користи, улог ортака се у почетку такође састојао искључиво у имовини, али не и у раду. Рад ортака се подразумевао као нешто природно и био је у оквиру добре воље ортака, односно подразумевало се да ортаци уносе и свој рад, тако да се није вредновао као улог.⁴³

Прва од подела класичних форми ортаклука јесте она која произлази из Пауловог текста из Дигеста, по којој се ортаклук може закључити: *in perpetuum, ad tempus, ex tempore, sub condicione*.⁴⁴ По овој подели, ортаклук може бити орочен и неорочен, под условом или безуслован. Код орочених и неорочених ортаклука, је важан био отказ *renuntiatio*.

1. Уколико је уговор био без рока, неорочен *in perpetuum*, он је трајао док траје добра воља ортака и могао је престати путем отказа *renuntiatio*, без обавезе ортака на накнаду штете. Обавеза да се надокнади штета постојала је, у случају тзв. *renuntiatio dolus*, односно ако би се отказао у невреме, то је биломогуће, када још увек није остварен циљ ортаклука због кога је и основан, а један од ортака је желеода иступи из друштва. Такође, ортаклук је могао бити закључен на неодређено време, али уз пакт да се уговорнеће раскидати у одређеном периоду.
2. Орочен ортаклук је закључен на одређено време и био је чест у пракси, што доказује велик број исправа сачуваних на папирусима.⁴⁵ У пракси, неоправдани или превремени отказ био је осигуран стипулацијом, са уговорном казном. Ова правила која су омогућавала да се уговарањем рока, уговор може оправдано отказати без обавезе на надокнаду штете, доводила су до тога да се уговарање рока сматрало сувишним. Након истека рока

---

⁴² Више о томе: Zimmermann R., - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.457

⁴³ Више о томе: Игњатовић, М. - Уговор о ортаклуку у македонском праву, Правни живот, Београд, 2004, стр. 497;

⁴⁴ Више о томе: Полојац, М.- Римски *societas* у најновијој литератури, Анали, Београд, 2006, стр. 186

⁴⁵ Више о томе: Zimmermann R.-The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996; p. 575; Digesta (D.17.2.1.pr).

societas не престаје аутоматски, него путем отказа, ово је важило као правило о престанку ортаклука, закљученог на одређено време *societas intempu scoita*. Уколико се ортаклук не откаже након истека рока, сматра се да и даље постоји.

Кад је реч о условном ортаклуку, он је био могућ у класичном праву упркос томе да је код класичних правника постајало неповерење ако се услов уговори.⁴⁶ Био је могућ када ортак захтева да располаже само својим сувласничким делом.⁴⁷ Тако да касније стечена имовина појединог члана могла је да буде издвојена, нпр. ако је она стечена наслеђивањем по основу тестаментa, у том случају тестамент би био услов.⁴⁸

Удели појединих ортака у имовини могли су да буду различите вредности. Како се није новчано вредновао допринос појединих ортака у раду, него само у имовини, одређен износ за појединог ортака у добити, који је по правилу зависио од висине његовог имовинског удела, није могао бити већи иако је он у ортаклук унео и рад, јер се рад није сматрао доприносом.⁴⁹

Иако се поуздано не зна када је у ортаклуку било могуће, као удео унети искључиво рад *opera*, предпоставља се да је то период у којем су живели Квинт Муције и Сервије Сулпиције, односно друга половина периода Републике, тзв. *magna question*. Познати правник тог периода, Сервије Сулпиције, чије је мишљење преовладало, сматрао је да ортаклук био могућ ако неко уопште не учествује у ризику, а ипак дели добит, у случају да је његов рад био толико драгоцен, онда је са гледишта правичности оваква клаузула била оправдана.⁵⁰ Дозвољено је било да један улаже имовину, а други не улаже, па да ипак заједнички деле добит, јер често нечији рад вреди колико и имовина.⁵¹ Ако ортак не добије ништа за рад који је уложио у ортаклук, иако не сноси штету у смислу да мора да плати дуг који је настао пословањем ортаклука, то је већ вид учествовања у ризику. У оваквом виду ортаклука, било је дозвољено слободно

---

⁴⁶Више о томе: Kunkel, M.- Romisches Privat recht, Berlin, Geottingen, Heidelberg, 1949 p.243;

⁴⁷Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996; p.460, Pauli Sent. 4.12.1, Ulpiani Epitomae 1.18;

⁴⁸Више о томе: Daube, D. - Societas as Consensual Contract, Cambridge Law Journal, VI , p.1938, 381 sqq. Keser, M.- Neue Literatur zur Societas, Roma 1975, Das Romische Privatrecht, Ein Studienbuch, Beck, Muenchen 1991 p. 435;

⁴⁹Више о томе: Полојац, М. - Римски *societas* у најновијој литератури, Анали, Београд, 2006, стр., 181.

⁵⁰Више о томе: Игњатовић, М.- Уговор о ортаклуку у македонском праву, Правни живот, Београд, 2004, стр. 497;

⁵¹Више о томе: Полојац, М.- Подела добити и губитка међу ортацима римско право и модерна решења, Анали, Београд, 2006, стр.603;

уговарање. Ортаци нису могли да уговоре да један од ортака не учествује у добити а да сноси само ризик јер би то био лавовски ортаклук, *societas leonine*.⁵²

Класични *societas* је био заснован на сагласности *socii* без одређене форме, што је обично и било очигледно из њихове стварне сарадње. Као и други споразумни уговори, *societas* је био чврсто укорееен у заповести добре воље. Постојала су и одређена додатна значења далеке братске природе, за то је историјски био одговоран стари *consortium* као имитација заједнице природне браће. Ово је било из разлога што су права и обавезе чланова ортаклука једних према другима идентичне, *socii*, ортаци, сарађују на основу заједничког циља као један субјект и према трећим лицима имају заједно дужничко–поверилачки однос, као један субјект, за разлику од продавац и купац, закуподавац и закупац, који су у дужничко–поверилачком односу један према другом. Сваки ортак заједничке послове обавља у своје име и за рачун ортака, као заступник *mandatum*, уз обавезу да ефекат тих послова пренесе на остале ортаке. Ортаклук је интерни однос, који се тиче само ортака, а не и трећих лица.⁵³

Изузетак представљају друштва публикана *societas publicanorum*,⁵⁴ који су у класичном праву имали статус правног лица, па су само поједини чланови представљали ортаклук према трећим лицима и закључивали послове за рачун ортаклука.

Нико трећи, није могао да дејствује у име *societas*. Није постојало законских правила која су одређивала сам дужничко–поверилачки однос између ортака, тако да су

---

⁵²Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.460.

Ulpiani. D. 17, 2, 29, 2.

"Vacca et capelk et patiens ovis iniuria socii fuere cum leone in saltibus.

Hi cum cepissunt cervum vasti corporis, sic est locutus partibus factis leo;

'Ego primam tollo; nominor quia rex meast; secundam, quia sum socius, tribuetis mihi;

turn, quia plus valeo, me sequetur tertia;

malo adficietur siquis quartam tetigerit.'

Sic totam praedam sola improbitas abstulit." расподеле уопште није ни било, тако да је ова врста ортаклука која води порекло из бајке била строго забрањена.

⁵³Више о томе: Бујуклић, Ж.- Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови, Правни факултет, Београд, 2012, стр.686.

⁵⁴Већ од II века п.н.е су настајала посебна удружења закупаца државних пореза и прихода који су искоришћавали раднике, па је на тај начин био већи део јавног сектора у рукама приватника.

детаље око организације остварења њиховог заједничког циља била у потпуности остављене њиховом заједничком добром разумевању, *bona fides*.⁵⁵

Подизање тужбе *actio pro socio*,⁵⁶ је у класичном римском праву престајао ортаклук. Њена сврха је била обрачуни деоба ортаклука.⁵⁷ Завреме трајања ортаклука, није било могуће, подизање тужбе јер је *actio pro socio* тужба због изневеравања поверења, и спада у тужбе *actio bona fide*⁵⁸ пратила ју је осуда на инфамију, а изрицање пресуде је пратило признање да је изневерен однос посебног поверења. У извршењу тужбе је морало да се води рачуна да се осуђеном оставе минимална средства за живот. Ова повластица која је постојала, називала се *beneficium competentiae*, јер је осуђиван да плати само онолико колико може *in id quod facere potest*. Ову клаузулу је претор уносио у процесну формулу, тако што је налагао судији да по овом ограничењу *taxatio*, мора водити рачуна приликом изрицања пресуде *condemnation, formula*. За поделу заједничке имовине када је дошло до сувласништва ортаци су могли користити *actio comuni dividundo*.

Ортачки однос није укидао деликтну одговорност, тако да су ортаци могли користити једни против других и тужбе због крађе или оштећења ствари које припадају имовини ортака *actio furti, actio legis aquiliae*.⁵⁹ Ортак може донети *actio pro socio* за штету која је проистекла из лажног понашања оптуженог. Ово је, било карактеристично у раном периоду. *Socii* су били одговорни једни према другима за *dolus*, и све до времена класичног права, само за *dolus*. У класичном праву одговорност *socius* морала је да укључи *qua dolus* одговорност за намерно нечињење поред сазнања да је чињење потребно, касније је било познато као груба непажња, *culpa lata*.⁶⁰ Ово се треба сматрати кршењем добре воље уколико је ортак марљивији према свом сопственом

---

⁵⁵Више о томе: Игњатовић, М. - Уговор о ортаклуку у македонском праву, Право и културне разлике, Београд, 2004, стр. 496.

⁵⁶Више о томе: Arangio, R. - *Instituzioni di Diritto Romano*, Casa Editrice Dott. Eugenio Jovene, Napoli, 1952, р. 30;

Правну заштиту *societas* даје перегрински претор, *pretor peregrinus*, предвиђањем санкције за прекршиоце погодбе, у свом едикту *edicta praetoria*, кроз установљење процесних формула за покретање спора. Како се ова пракса показала корисно, ове формуле временом преузима и градски претор *pretor urbanus*, тако да ће *ius civile* обогатити идејом консензуализма, уобличеном у *ius gentium*.

⁵⁷Више о томе: Daube, D. - *Societas as Consensual Contract*, Cambridge Law Journal, 1938, р.381 sqq. (Епитомае Улпијани 1.18);

⁵⁸Више о томе: Полојац, М. - Римски *societas* у најновијој литератури, Анали, Београд, 2006, стр. 181.

⁵⁹ Више о томе: Бујуклић, Ж.- *Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови*, Правни факултет, Београд, 2012, стр.685; Поповић, Д. - *Систем Аквилијевог закона*, Анали, Београд, 1987, 63.

⁶⁰Важан корак ка проширењу одговорности *socii* је био предузет када је идеја која се налазила у корену фрагмента D. 16, 3, 32 била пренешена са *tutela* или *depositum* на уговор *societas*.

власништву него према ономе што му је дато по уговору. Из тог разлога, он не само да мора бити одговоран за *dolus* већ и за *diligentia quam insuis*.⁶¹

Постојала би тужба уколико би један од *socii*, у тежњи за заједничким циљем, претрпео губитак. Ово не би била права тужба „због штете“, јер је оштећени тужилац кривио свог *socius* за губитак. Он би га, у ствари, замолио на исплату у име *societas*. Није било довољно само то да је штета настала због *societas*, већ је потребно да је настала директно у сврху *societas*, што се чинило за тадашње време неоправдано оштрим.⁶²

Следећи заједнички циљ, био је да се ортаци, држе својих договора. Као последица тога, ортаклук би се распало:

1. Подизање тужбе *actio pro socio*. Може се закључити да ортак који је подигао ову тужбу није више желео да буде члан *societas* и у том случају имовина ортака би морала да се подели и да буде донет *actio communi dividundo*,⁶³ пренос власништва се вршио путем, *traditio*, *mancipatio* или *in iure cessio*. Уколико би преостали *socii*, одлучили да наставе као ортаци, ово би се сматрало новим ортаклуком.⁶⁴
2. Смрт једног од ортака је окончавао ортаклук, пошто је поверење неопходно да се ортаклук одржи, *morte socii solvitur societas*.⁶⁵ *Societas* је налазио своју основу у поверењу и вољи која је постојала између двоје или више лица и било је у потпуности немогуће предвидети да ли ће се ово удружење наставити са ортаком који је наследик преминулог члана и који је још увек био непознат. Из истог разлога, ортаци нису могли да обезбеде да их њихов будући наследник, замени или да се придружи ортачком друштву.
3. Губитак статуса, *capitis deminutio minima, maxima*, једног од ортака а самим тим и губитак пословне способности, би такође гасио ортаклук.

---

⁶¹Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.525

⁶²Више о томе: Keser, M.- Neue Literatur zur Societas, Roma 1975, Das Romische Privatrecht, Ein Studienbuch, Beck, Muenchen 1991 p. 435;

⁶³Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.460. Paul, D, 10.3,1

⁶⁴Више о томе: Wieacker, F.- Societas – Hausgemeinschaft und Erwerbsgesellschaft, I, Weimar, 1936,

⁶⁵Више о томе: Полојац, М. - Подела добити и губитка међу ортацима римско право и модерна решења, Анали, Београд, 2006, стр, 603.

Новина институт *societas* која је карактеристика касног класичног права се види у наслеђивању права и обавеза из *societas*. У старом праву су све облигације па тако и *societas* биле строго личне природе, *institut personae*. Због таквог формализма старог цивилног права *civile antiquum*, је важило правило да смрт гаси све што је у свечаној форми уговорено. Наследнике је једино морална одговорност и осуда средине могла приморати да испуне оно што се оставилац обавезао. Како се развијала робна размена, долазило је до превазилажења оваквог схватања, јер је оно озбиљно доводило у питање правну сигурност, па је током времена почело да се прихвата начело наследивости контрактних обавеза. Тако је у касном класичном периоду *societas* добио облик *inter partes*, као однос између тачно одређених лица, где су се права и обавезе преминулог ортака наслеђивале. Овај принцип је задржан и данас.⁶⁶

2.4 SOCIETAS У РИМСКОМ ПОСТКЛАСИЧНОМ ПРАВУ

Римско посткласично право, се ослобађало формализма и апстрактности, тако да је форма представљала само начин да се обезбеди доказивање, али није била услов пуноважности посла, осим за неке изузетно важне уговоре и за тестамент. Једна од основних одлика посткласичног права је тежња ка уједначавању права. Губи се разлика између преторског и цивилног права, између *ius gentium* и *ius civil*.⁶⁷ У време принципата, је право подељено на *ius* и *leges*. *Ius*, право је садржано у делима класичних римских правника.⁶⁸

Владари су доносили законе *leges* који су ублажавали ранију суровост према дужницима и сиротињи. Ово је дошло до пуног изражаја падом Западног Царства и продором натуралне привреде. Правни извори из претходних епоха (закони, едикт претора, списи правника, одлуке принцепса) се и даље примењују, али углавном преко тумачења која су дали правници у својим књигама (*ius* или *ius vetus*). То је био

---

⁶⁶Више о томе: Keser, M.- Neue Literatur zur Societas, Studia et Documenta Historie et Iuris, XLI, Pontificium Institutum Utirius Iuris, Pontificia Universitas Laterarensis, Roma 1975, Das Romische Privatrecht, Ein Studienbuch, Beck, Muenchen 1991 p. 435;

⁶⁷Више о томе: Стојчевић, Д. - Римско облигационо право, Завод за издавање уџбеника Народне Републике Србије, Београд, 1960, стр129.

⁶⁸Више о томе: Kunkel, M. - Romisches Privatrecht, Heidelberg, 1949; p.243;

статични део права, а владареve наредбе *leges* постале су једини динамични извор који је пратио потребе живота.⁶⁹

У овом периоду настаје и један од најзначајнијих споменика правне историје, Јустинијанова кодификација.⁷⁰ Дефинишу *societas*, док су у Кодексу наведене основне особине *societas*, основног улога ортаклука, сагласност воље и поделе добити.⁷¹ Споразумни уговор *societas* иако је створен од стране републичке јуриспруденције, није се много променио у погледу садржине и основних карактеристика, опстао је вековима и био је сачуван за поколења од стране Јустинијана. Заснован је био на доброј вољи и братству, тако да ни класични правници, ни Јустинијан нису развили било какву нову врсту удружења, али је у овом периоду *societas* дограђен и прилагођен потребама развоја друштва, пре свега привреди и на тај начин је чинио основу оваквих ортачких удружења у каснијем периоду.

У Јустинијановим институцијама је задржано правило да се рад цени као и имовина, па је тако задржан облик ортаклука који је био карактеристика класичног права у коме је овај вид удружења био дозвољен. У погледу поделе добити је важио принцип договора, тако да уколико би се десило да сами ортаци уговоре да једном дају већи део а другом мањи, сигурно би имали добар разлог за то.⁷² Код одговорности ортака, *socius*, се може видети даља доградња овог института. Јустинијан је желео да се постигне ограничење одговорности, па је у својим *Institutes*, објавио да је *diligentia quam in suis*⁷³ довољна. У текстовима Гајевих институција се налазила тенденција за проширењем одговорности између ортака, са *dolus* на *culpa* (а не на *culpa levis in abstracto*). Ово се треба сматрати кршењем добре воље уколико је ортак марљивији према свом сопственом власништву него према ономе што му је дато по уговору. Стога, он не само да мора бити одговоран за *dolus* већ и за *diligentia quam in suis*. Од модерних кодификација, у немачком грађанском законнику су се опредељивали за *diligentia*

---

⁶⁹Више о томе: Полојац, М. - Римски *societas* у најновијој литератури, Анали, Београд, 2006, стр. 604.

⁷⁰ Више о томе: Игњатовић, М. - Уговор о ортаклуку у македонском праву, Право и културне разлике, Београд, 2004, стр. 496.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.525, Inst. III. 25, 2.

⁷³ Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.525, Inst. III, 25, 9

quaminsuis, док су у француском грађанском законнику и аустријском усвојили термин *culpa*.⁷⁴

Постојала су специјална правила прописана, која се везују за удружења *socii venaliciarii* (продавачи робова), када би један од ортака продао роба, тужба би могла да буде подигнута не само против њега, него и против осталих чланова друштва,⁷⁵ због тога што су *socii* одговорни за понашање њихових чланова и уколико је *societas* био основан на захтев једног од ортака, он би директно могао бити тужен од стране трећих лица са којима су његови ортаци потписали уговоре.⁷⁶ Када је било признато да ортаци могу да овласте једни друге, како једног тако и више њих, да обављају послове у сврху заједничког циља, одговорност за вођење посла би сносили и остали ортаци који нису овлашћени за вођење послова *action stitoriae*, али само ако је ортак кога су одредили у име ортаклука водио послове у име ортаклука *nomine communi*⁷⁷ а не и у своје име. Ортаци су били одговорни само у одређеном делу, *pro rata parte*. Ово се сматрало правилом, али су постојали изузеци од тог правила да је сва ортачка имовина била одговорна. Француски *Ordonnance* из 1673. је, наметнуо солидарну одговорност сваком ортаку за дугове ортаклука. Трговцима је било лакше да се склапају удружења са ограниченим одговорностима ортака, али је то имало потешкоће у даљем развоју оваквих удружења око добијања кредита, због тога што потенцијални повериоци обично сматрају *societas* сигурнијим ако су сви партнери заједно одговорни.⁷⁸

Постојао је интересантан феномен *societates publicanorum* или *vectigalium*, то су били закупци јавних прихода, који су искоришћавали раднике за обраду новосвојених земљишта *ager publicus*. На овај начин је у рукама приватника био највећи део јавног сектора.⁷⁹ Иако су у свом имену имали *societates*, они су били институције јавног права, а не приватна удружења. Како је државни апарат био мали, недовољан за сакупљање пореза или организовање јавних радова (изградња путева, јавних грађевина, итд.), група имућних људи би понудила да унапред плати процењену вредност пореза једне провинције, области или града, а затим би у своју корист, утеривали порез од пореских обвезника. Разлика између уговорене цене и реалних трошкова представљала је добит,

---

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Ibidem.

коју су делили на основу уговора. На јавним аукцијама надметањем су добијали закуп јавних пореза, победник је био онај ко понуди већи износ пореза, али је био у обавези да одмах уплати тај износ у државну благајну, а добит би остваривао утеривањем пореза од народа у износу који сам утврди. Ово је доводило до великих злоупотреба, па је ограничен максимални износ пореза. Пошто је ово доносило велики профит економски моћни појединци су се удруживали путем уговора о ортаклуку. Ортаке би представљао један од чланова *manceps*, а по добијеном послу он би иступао према држави и заступао све ортаке у свим пословима. Смрт једног од ортака није нужно гасио *societates*, а чак је било могуће да у *societas* уђе нови члан, куповином акција, лицитацијом, које су организовали цензори.⁸⁰

Сваки отак је био обавезан да створи неки допринос за *societas*, то је могао да буде новац, покретна или непокретна имовина, умеће или рад.⁸¹ Материјални доприноси, на пример, су обично морали да буду пренети, у заједничко власништво свих ортака, од периода Јустинијана, *societas* са заједничком имовином (*area communis*)⁸² је представљао правило.⁸³ У случају да је један од ортака није хтео да унесе стечену имовину у ортаклук, у складу са класичним римским правом, било који од других ортака би га могао тужити, али на такав начин да тужба не делује у сврху окончања ортаклука, већ да се на овакав начин ортак примора да стечена добра унесе у ортаклук.⁸⁴ Тужба, *actio pro socio manente* је у посткласичном периоду променила природу ортаклука јер је приморавала ортаке да поштују своје обавезе из ортаклука.

Societas је био прихваћен широм Европе као погодна и флексибилна основа за сва лична пословна удружења,⁸⁵ али током времена је био знатно измењен.⁸⁶ Неке од појединачнијих особина су биле избегнуте у сврху бољег слагања удружења, а руковођење је било олакшано тиме што је оно престало да буде само унутрашње удружење.⁸⁷

---

⁸⁰ Више о томе: Бујуклић, Ж.- Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови, Правни факултет, Београд, 2012, стр.619.

⁸¹ Више о томе: Zimmermann, R. - The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996, p.540,

⁸² Ibidem.

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Више о томе: Meissel, F-S, - Societas, Frankfurt am Main 2004, p.343;

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Више о томе: Keser, M.- Neue Literatur zur Societas, Muenchen 1991; p.99.

3. РИМСКИ *SOCIETAS* У КОДИФИКАЦИЈАМА У НОВОМ ВЕКУ

Римски *societas* је добио нови облик, у периоду буржоаске револуције, јер је прокламована једнакост грађана у већем делу Европе. По први пут се јављају правне школе, које су утицале на доношење првих грађанских законика и јасно дефинисање института у њима. У европским грађанским законима, Француском грађанском закону, (СС од 1804. године), Аустријском грађанском закону (AGZ од 1811 године), Српском грађанском закону (SGZ од 1844 године) и Немачком грађанском закону (BGB од 1896 године) видимо детаљно дефинисане одредбе посебних видова ортаклука.⁸⁸ Основа свих наведених грађанских кодификација је реципирано римско право, јер су све грађанске кодификације у већој или мањој мери преузеле норме, појмове и установе римског права.

У северној Италији почели су правни факултети да се баве изучавањем римског права садржаног у Јустинијановој кодификацији. Јустинијанова кодификација била је сачињена на латинском, тако да су се професори и студенти права, иако су долазили из различитих земаља, служили латинским језиком, јер је до деветнаестог века латински језик био језик ученог света, а преко правника који су изучавали римско право, право се рецепцијом ширило у Европу.⁸⁹

Најпознатије кодификације трговинског права које су условиле развој института *societas* у модерно друштво су, Code de Commerce, 1807, Француска, Handelsgesetzbuch, 1897, Немачка, Obligationenrecht, 1911, Швицарска, Codice Civile, 1942, Италија, Sale of Goods Act, 1893, Велика Британија. Прве кодификације трговинског права, француски трговински законик Code de Commerce 1807, и немачки трговински законик Handelsgesetz buch из 1897, са изменама и допунама су и данас темељи трговинског права.

3.1 ФРАНЦУСКИ ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК (СС)

Римско право је доношењем грађанског законика било реципирано у Француској. Француска је била централизована држава, са државним уређењем,

---

⁸⁸ Више о томе: Наумовски, Г. - „Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 68.

⁸⁹ Више о томе: Игњатовић, М. - Римско право и Code Civile, Правни факултет, Ниш, 2006. – стр. 303-315

монархијом.⁹⁰ У јужним деловима Француске је важило римско право, док је северни део био под утицајем обичајног права, међутим, обичајно право је било под великим утицајем римског права.⁹¹ Тако да су појмови и установе римског и обичајног права често били идентични. Француски грађански законик донет је 1804 године и представљао је најзначајнији израз француске револуције из 1789 године.

Француски грађански законик био подељен је у три дела:⁹²

1. грађанско право
2. стварно правао
3. облигационо право

Садржао је укупно 2.287 чланова. Овај законик је и данас у употреби у Француској наравно уз мање или веће измене појединих делова.

Code Civil је од Француза сматран неком врстом светиње.⁹³ Законик није садржао правила о тумачењу својих правила. Учлану 1156. законик о тумачењу споразума је наведено: „У споразумима треба истражити каква је општа намера уговорних страна и на томе се треба више задржати него надословном смислу речи. Када је нека клаузула двосмислена треба узети онај смисао који доноси неко дејство, пре него смисао који доводи до непроизвођења никаквог дејства“. И изрази који су двосмислени треба да буду узети у смислу који највише одговара материји уговора.⁹⁴ Види се из овога да је та одредба прилагођена тумачењу уговора и да се мало може постићи њом када се тумачи сам закон.

У законуку су дефинисане одредбе о ортаклуку које се односе на следеће:⁹⁵

- Забрана лавовског ортаклука,
- Одређивање вредности улога када улог нису материјалне ствари,
- Профит се дели на једнаке делове,
- Однос управљања и заступања сваког ортака, као и право свих ортака у управљању и заступању ортачког друштва,

---

⁹⁰ Више о томе: Петровић, М. - Велики правни системи, Правни факултет Ниш, 2009, стр.11

⁹¹ Више о томе: Игњатовић, М. - Римско право и Code Civile, Правни факултет, Ниш, 2006, стр. 303-315;

⁹² Ibidem.

⁹³ Више о томе: Петровић, М. - Велики правни системи, Правни факултет Ниш, 2009, стр.11

⁹⁴ Више о томе: Збирка старих закона, Архива за правне и друштвене науке, Београд 1906, стр.289.

⁹⁵ Више о томе: Наумовски, Г. - „Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 60.

- Сваки ортак има право на употребу ствари стеченим пословањем ортачког друштва, али под одређеним условима,
- Неопходност једногласне одлуке свих ортака, приликом примања нових чланова ортачког друштва.⁹⁶

Из самих одредби закључујемо у којој мери је римски *societas*, како по карактеру тако и по правној заштити субјекта, пресађен у законик Француске, који је важио на читавој триторији, и који је своје подручје примене ширио Наполеоновим освајањем.

Што се тиче принципа на којима почива француски грађански законик, битно је истаћи да је он индивидуалистички, да полази од слободе појединаца и приватне својине. Оно што је карактеристично, Француски грађански законик не познаје правна лица.⁹⁷ Он познаје само људе, физичка лица као субјекте права и обавеза. Правна лица могу да се оснивају ако држава то дозволи.⁹⁸

Тек негде око 1860. године дата је слобода оснивања акционарских друштава као најзначајних правних лица. Идеја је да између државе и појединца не смеју да постоје никакви посредници. Тако да једино држава и други субјекти јавног права као што је општина имају статус правних лица по себи, што значи да могу да имају имовину и могу да учествују у грађанско-правним пословима који се састоје у преношењу имовине. Са друге стране, Законик истиче велику улогу државе и једнакост грађана.⁹⁹

3.2 АУСТРИЈСКИ ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК (AGZ)

Аустријски грађански законик је представљао кодификацију приватног права која следи систем Институција. Извори Аустријског грађанског законика су римско право и природно право. Римско право је било историјско наслеђе немачких земаља док је учење природног права било резултат интелектуалног развоја Европе. Процес изграђивања права у Аустрији је започет још у XII веку, када су први правници са простора данашње Аустрије, школовани на Универзитету у Болоњи, пренели сазнања о римском

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Више о томе: Игњатовић, М. - Римско право и Code Civile, Правни факултет, Ниш, 2006, стр. 303-315;

⁹⁸ Више о томе: Петровић, М. - Велики правни системи, Правни факултет Ниш, 2009, стр. 11

⁹⁹ Више о томе: Heenen, J.- Principles of the Law of Partnership, London, 1966, str. 31 i str. 89 ; Anderson, R; Fox, J; Twomey, D. - Business Law, Cincinnati, Ohio, 1987, str. 788;

правном наслеђу садржаном у Јустинијановој Кодификацији *Corpus iuris civilis*. Учени правници тога времена су сматрали да основе римског права могу и да треба да буду нешто што би се могло назвати европским правом *ius comunaе Europaeum*. Радови на кодификацији грађанског права у Аустрији започели су за време владавине Марије Терезије (1752), а грађански законик је донет 1. јуна, 1811. године, под називом *Allgemeines Burgerliches Gesetzbuch für die deutschen Erbländer*.¹⁰⁰ Имао је 1502 члана.

Садржао је два дела:

- Први део законика говори о лицима; о правној способности, брачном праву, односу између родитеља и деце и туторству.
- Други део говори о стварима; врсте ствари, реална и персонална права на ствари;
- у реална спадају: posed, власништво, залог, службености,
- у персонална права спадају уговори и право накнаде штете.

Посебност аустријског правног уређења је у сагласности да не постоји јасна границе између сувласништва и заједничког власништва. Како би се терминолошки одредио део сувласничких односа који сигурно припада сувласништву, употребљава се назив *schlichte mitigentum*, односно једноставно, сувласништво, а заједничко власништво се називало *gesamt handei gentum*. Као основна карактеристика заједничког власништва истиче се немогућност заједничара да самостално располажу са стварима које се налазе у заједничком власништву. Ипак, према старијим, али не и довољно образложеним ставовима, сматра се да заједничко власништво није карактеристика аустријском правном систему, из чега се може закључити да је институт *societas*, преузет из римског права.

Сувласништво је у Аустрији уређено другим делом Општег грађанског законика којим се уређују стварна права, у оквиру власничких права и шеснаестог дела којим се уређује заједница власништва и остала стварна права.¹⁰¹ У двадесет седмом делу законика чланови 1175 до 1215 говоре о ортаклуку, начину и настанку. Било је могуће да се уложи рад или имовина, под ортачком будућом имовином се подразумевала само стечена имовина, наслеђе није улазило у ортаклук, права и дужности ортака су дефинисана одредбом члана. Забрана лавовског ортаклука, одређивање вредности улога када улог нису материјалне ствари, добит се дели на једнаке делове, однос управљања и заступања сваког ортака, као и право свих ортака у управљању и

---

¹⁰⁰Dirnbacher, Wolfgang, Das Wohnungseigentumsgesetz idF der WRN 2006, ÖVI Immobilienakademie, Wien, 2006.
Puggsley, D. - Justinian s Digest and the Compilers, Roma, 1995.

¹⁰¹Више о томе: <http://www.advokat.prnjavorac.com>

заступању ортачког друштва, сваки ортак имао је право на употребу ствари стеченим пословањем ортачког друштва, али под одређеним условима, неопходност једногласне одлуке свих ортака, приликом примања нових чланова ортачког друштва је било правило.¹⁰²

Део Законика који носи наслов „Сувласништво,, је дефинисан чланом 361, у којој је начелна одредба сувласништва, власништво више особа на ствари, тако да се сувласници у односу на целу ствар сматрају једном особом, односно да су у односу на посебне, сувласничке делове сви сувласници, и да имају равноправно потпуно власништво.¹⁰³ Ортаклук који је првенствено основан због трговине има карактер правног лица, па тако сви ортаци солидарно одговарају у оваквом ортаклуку.¹⁰⁴

Детаљнију регулацију сувласништва садрже члан од 825 до 858, законика који обухватају и уређење права на престанак сувласничке заједнице члан 830.¹⁰⁵

Ортаклук престаје:¹⁰⁶

- када нису ипуњени услови да се заједно обавља посао због ког је ортаклук основан
- уколико ортаци лошим пословањем изгубе заједничку имовину
- смрт једног од ортака, уколико се ортаклук састоји од два лица.

Међутим иако ортак премине, могу његови наследници наставити да обављају посао за који је основан, али уколико ипак не могу да се придруже осталим члановима друштва, добијају свој део који би добио оставилац да није преминуо.

Излазак ортака из ортачког друштва у складу са аустријским грађанским закоником је могао бити у случају да:¹⁰⁷

- ортак не испуњава услове прописане ортаклуком
- је се са не пажњом понашао према ортачкој имовини и за то постоји судска одлука

---

¹⁰²Више о томе: Збирка страних законика, Архива за правне и друштвене науке, Београд 1906.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Више о томе: Наумовски, Г. - „Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 60.

¹⁰⁵Више о томе: Збирка страних законика, Архива за правне и друштвене науке, Београд 1906.

¹⁰⁶ Више о томе: Наумовски, Г. - „Влијанијето на римскиот социетас врз современиот договор за ортакалак, Скопље, 2004, стр. 60.

¹⁰⁷ Ibidem.

- је пао у стечај
- је осуђиван за неко од кривичних дела

У аустријском грађанском законуку се види очигледна рецепција римског института *societas*, као и нова решења од који је, настанак трговинског ортаклука, за који се предвиђао посебан поступак регистрације за упис и престанак ортачког друштва.

3.3 СРПСКИ ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК (SGZ)

Грађански законик Кнежевине Србије донет је 1844 године, као скраћени превод Аустријског грађанског законика, али су изворно преправљене и преузете одредбе из *Code Civile*, као и из римског права.¹⁰⁸ Био је четврти грађански законик у Европи. Садржао је 950 чланова, за разлику од аустријског грађанског законика који је садржао знатно више.

Зачетке основних особина *societas*, проналазимо у задрузи која је као институт врло битна јер је карактерише неподељена имовина. За нас Србе задруга је била веома значајна установа, од најранијих времена.

Чл. 507 наше кодификације каже: "Задруга је заједница имања и живота између сродника било крвних било грађанских." Сродство није нужно било крвно. Она се мора састојати из минимум два лица, све испод тог броја је инокосна породица.¹⁰⁹

Задруга је била један облик велике, патријархалне породице, односно мешавина између римских облика породице *consortium* и *familia*. *Consortium* је код Римљана представљао заједницу имовине, живота и рада састављену од неколико десетина чланова, најчешће браће или блиских крвних сродника са њиховим потомцима. Њихова економска и друштвена основа почивала је на подели рада и ниском ступњу развијености, али конзорцијум се после Пунских ратова већ расипао.¹¹⁰ *Familia* је преузела бројне карактеристике *consortium* и сачувала их доста дуго. И наша задруга је била нешто слично, сви раде одређене послове, нису плаћени, имају изграђену свест о

¹⁰⁸Више о томе: Игњатовић, М. - Римско право и Code Civile, Правни факултет, Ниш, 2006. – стр. 303-315.

¹⁰⁹Више о томе: Српски грађански законик 1844. године <http://www.paragraf.rs/rss/vest109.html>

¹¹⁰Више о томе: Јовановић, М. - Коментар старог римског ius civile, Leges Regiae, Центар за публикацију Правног факултета у Ниш, Ниш 2002, стр. 45.

заједништву, подела рада је заступљена, свако троши онолико колико треба, било да је приморан на то или да то чини вољно. *Consortium* је облик целокупне неподељене имовине, то исто важи и за нашу задругу. То важи и за остале институте *consortium*, тј. задруге. *Consortium* се распадао, прво уз помоћ *actio familie exerciscundae* тј. пре закона XII таблица, а после још много лакше јер је сам закон то подстицао (тако се може посматрати и Хаџићева одговорност за распад задруге, он је само дао правни облик распадању задруге).

Фамилија се доводи у везу са задругом зато што је у њој прилично појачана улога оца породице, што је код нас Срба била опште позната појава. Обесправљеност жена је у нашој задрузи и касније породици била доминанта, те је *patria potestas* итекако постојала.

Положај жене у задрузи није био ни мало лак. Жена се уопште и није сматрала задругаром. И сама задруга се заснивала на одређеном ауторитету где су се гледале године, углед, али и пол.¹¹¹

Срби су дуго сматрали да су отац и синови задругари, и да је породична имовина, имовина синова колико и очева. Због тога се сматрало да отац не може располагати породичном имовином без пристанка, синова, док се не поделе. Такво схватање често је доводило до деобе. У време доношења српског грађанског законика, задруга је почела да се распада у вароши, док је село знало само за задругу.

Задруга је била нешто више од простог сувласништва. Глава задруге били су само *primus inter pares*, нико није могао отуђити задружну имовину. Остали чланови задруге били су само уживаоци тих добара. Задруга је била нешто више од ових прастарих римских облика породице. Хаџић је задрузи дао карактер правног лица. Хаџић се овде држао обичајног права па тако у чл. 510 се наводи: "О задружном добру без согласја свију пунолетни и ожењеним мужки глава један или други није властан располагати, као ни продати или задужити. И сам старешина само може управљати чељад домаћу, и за кућу поради радње и уживања наредбе чинити, али отуђити што или задужити сам својевољно неможе: но, ако баш што сврши, па за годину дана од времена, кад су други дознали, они не противслове ни на суду ни ван суда, оно остаје стално и непоречно, као да је с почетка свију воља била".

---

¹¹¹ Више о томе: Јовановић, М. - Коментар старог римског *ius civile*, *Leges Regiae*, Центар за публикацију Правног факултета, Ниш 2002, стр. 45.

Хацић се трудио да следи пут обичајног права, али је ипак утицао отуђењу целокупне задружне имовине. У прелазној фази је настала идеја да више задругари нису живаоци већ субјекти који имају право на свој део. Конкретно у случајевима задуживања и наслеђивања. Каже се да је задруга сведена на сусвојину.¹¹² Међутим није задруга прерасла у просту сусвојину, она је прво престала да постоји, под утицајем аустријског законика, па ако се н.п.р четири брата сложе да неће да се деле они постају сувласници, а не остају у некаквој задрузи. Сама идеја задруге нестаје, а након тога ако се задругари сложе настаје сусвојина, која је у таквом облику нама била страна.¹¹³

Уговор о ортачком друшву у српском грађанском законнику је дефинисан од члана 723 до 758.¹¹⁴

У члану 723. Законика, је дефинисан ортаклук, који настаје од стране два или више лица која удружу свој труд, а стечену имовину деле међусобно. Даље у члану 724. се наводи да је ортаклук могућ уколико се односи само за одређену ствар или као заједница за све послове. Ортачка имовина је имовина која је стечена заједничким радом ортака. Ако у самом уговору о ортаклуку није назначено да ли се односи на будућу имовину или на садашњу онда се примењују правила о задрузи којих у закону има много. Уколико је неко од ортака желео да изађе из ортаклука могао је, али под условом да је завршен посао због кога је ортаклук и основан. Док се посао не заврши, или уговорени рок не прође, ортаци не могу захтевати, да се добитак подели. Ова решења су преузета из римског права.

Српски грађански законик није усвојио решење римског права по којем се добит и ризик, у недостатку другачијег споразума, деле на једнаке делове. У члану 739. Законик прописује: главно припада сваком своје, а добитак се дели по мери улога, такође исто важи и за губитак у члану 742. је наведено да штету деле сви ортаци сразмерно уделима.

Законик регулише тзв. мешовити ортаклук и одређује положај ортака који уноси у ортаклук искључиво свој рад: Ортак, који ништа друго не би унео у ортаклук осим труда свога, он по закону само има право на добитак, а не на главно.

---

¹¹²Више о томе: Ранковић, Р.-Правни транспланти у Српском Грађанском законнику од 1844.године, Београд 2006, стр, од 13 до 19.

¹¹³Више о томе: Ранковић, Р.-Правни транспланти у Српском Грађанском законнику од 1844.године, Београд 2006, стр, од 13 до 19.

¹¹⁴Више о томе: Српски грађански законик 1844.године, <http://www.paragraf.rs/rss/vest109.html>

Ортак који је унео само свој рад, нема право на повраћај главнице, односно онога што је унео у ортаклук у облику рада. На овог ортака не падају трошкови нити је он дужан да надокнади штету насталу лошим пословањем ортаклука. Он дели само добит ортаклука.¹¹⁵

Закон не прецизира, како се одређује његово подела у добити уколико то уговором није одређено. За остале ортаке ствар је јасна; добит се рачуна сразмерно њиховом улогу, с тим што се додатно награђује и онај ортак који је осим удела у имовини, „особиту радњу обећао“. Ортак који у ортаклуку уноси искључиво свој рад, сносиће и ризик у том смислу што неће добити никакву накнаду за свој труд. Овде видимо да су наведене карактеристике преузете из римског права и колико је римски *societas* утицао на развој оваквог удружења у Србији.

3.4 НЕМАЧКИ ГРАЂАНСКИ ЗАКОНИК (BGB)

Највише је изворно римско право било реципирано у немачком правном систему, као *usus moderns pandectarum*.¹¹⁶ Интересовање за изучавање римског права оживео је у XI и XII веку. У Северној Италији почели су Правни факултети да се баве изучавањем римског права садржаног у Јустинијановој кодификацији.

Јустинијанова кодификација била је сачињена на латинском, тако да су се професори и студенти права из различитих земаља, служили латинским језиком. До XII века латински језик је био језик ученог света. Нарочито судије и адвокати из Немачке студирали су у Италији право и онда га употребљавали у судској пракси немачких судова. Од посебног значаја је централни суд за цело немачко царство и он почиње да примењује обновљено римско право. С једне стране се примењивало римско право а са друге стране обичајна права појединих немачких племена и држава. Долази се до закључка да се у Немачкој римско право примењивало у целини.¹¹⁷

---

¹¹⁵Више о томе: <http://www.paragraf.rs/rss/vest109.html>, Heenen, J.- Principles of the Law of Partnership, London, 1966, str. 31 i str. 89 ;Anderson, R; Fox, J; Twomey, D. - Business Law, Cincinnati, Ohio, 1987, str. 788.

¹¹⁶Више о томе: Игњатовић, М. - Римско право и Code Civile, Правни факултет Ниш, 2006. – стр. 303-315.

¹¹⁷Више о томе: Heenen, J.- Principles of the Law of Partnership , 1966, str. 31.

Римско право примењивало се као опште право - *lex generalis* једино када не постоји неке одредба обичајног права која му противречи. Дакле, обичајно право као *lex specialis* има већу правну снагу од римског права. Ипак, римско право се све више користило, јер су судије знале римско право, а странке нису морале да доказују постојање неке одредбе римског права. Насупрот томе, обичајно право је морало да се докаже, а тај поступак је био веома тежак јер обичајно право је постојало тада, када се дуго вршила одређена радња, при чему је суд био тај, који је ценио да ли се једно понашање довољно дуго понављало да би постало правни обичај, али суд није био дужан да зна обичајно право.

Тако је римско право, иако слабије правне снаге све више почело да се утемељује не само у науци већ и у судској пракси. У Немачкој се то усвојено, реципирано римско право називало **пандектно право**, које је уз извесне изузетке важило до 1900. године када је ступио на снагу Немачки грађански законик.

Немачки грађански законик је био састављен од пет делова и четири посебна дела, и опширан "Општи део", који садржи дефиниције општих појмова и принципа важећих у читавом грађанском праву. Законик прокламује слободу уговарања која је дефинисана у четрнаестом поглављу од члана 705 до 740.

У законнику је дефинисано да је услов формирања ортаклука да се унесе одређени улог, уз сагласност уговорних страна. Однос управљања је одређен на начин да су ортаци давали сагласност да један или више њих представља ортакчко друштво, тако да су на тај начин остали ортаци били искључени из послова вођења, али уколико неко од ортака противи управљању у одређеним пословима, ортаци који су водили друштво су морали да имају и то у виду, из разлога што је за било који посао била потребна сагласност свих ортака.

Многе од основа везаних за *societas* из *ius commune* су наставиле да постоје у модерном немачком праву, где је најзапаженија чињеница да оно налази своје основе у споразумном, брзом уговору који може да обезбеди било коју врсту тежње ка законском регулисању од стране два или више (физичких или правних) лица. Међутим, постоји један најинтересантнији и најкарактеристичнији нови елемент који је био дограђен *societas* у току *traveaux preparatoires* у немачком цивилном законнику. Партнери из личног пословног удружења формирају, као по правилу, заједницу колективне руке (*Gesamt hands gemeinschaft*). Материјални допринос ортака који су

стечени, током вођења послова у ортаклуку постају заједничка имовина ортака.¹¹⁸ Ова имовина није била подељеном на делове, већ у неподељеном облику је представљала заједничку ортакчу имовину, а права подједнако имају сви ортаци, чланови друштва. Појединачни ортак није могао да самостално располаже својим делом из *societas* или појединачним стеченим стварима стеченим заједничким деловањем ортака, јер није био овлашћен да захтева поделу имовине *societas*.¹¹⁹ Облик власништва, из тог разлога даје ортаклуку изглед, легалне институције са својим сопственим правом, посебно везаним за треће особе.

Ортаклук не поседује независну имовину (једна од карактеристика римског *societas* која се одржавала вековима). Усвајање ових принципа *traveaux preparatoires* од стране модерног немачког права ствара део нечега што се назива „тријумфом већим од скоро изван очекивања“, ¹²⁰ законом о удруживањима, за немачку правну науку. Групно власништво своје корене налази у породичним удружењима насталим након смрти домаћина у средњовековном немачком обичајном праву. Изгледа да је то била широко распрострањен облик међу синовима који су желели да одрже јединство породичног имања и који су чували наслеђено имање у заједничком домаћинству. Оваква домаћинства (и слични облици личних удружења) нису постојали као институције, независно од чланова. Чињеница да су они могли да се укључе у послове само кроз колективне поступке свих удружених је било очигледно. У почетку, они су морали да се рукују и онда, као код колективне руке, *cum communitatis minibus consimilique consensu*", "*unanimi consensu et manu composita*,"¹²¹ су након руковања закључивали правни акт о ортаклуку. Не само да су кроз ове редове били направљени реформистички предлози, већ су и *de lege lata*, разни аутори приписали правни субјективитет цивилном *societas*.

---

¹¹⁸Више о томе: Huebner, R. - History of Germanic Private Law, Boston, 1918, p. 159; Drosdowski, T.- Das Verhaeltnis von actio pro socio und actio communi dividundo im klassischen roemischen Recht, Berlin, 1997 p. 274.

¹¹⁹Ibidem.

¹²⁰Ibidem.

¹²¹Више о томе:Цивилни законик Немачке Демократске Републике од 19 Јуна, 1975, Савремена Администрација, Београд, 1976, члан 718 - 741 ;

4. SOCIETAS У САВРЕМЕНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У савременом правном систему Републике Србије значајан је процес развоја економских односа, који је уз културно наслеђе и примену римског ортаклука, данас дефинисан кроз Закон о облигационим односима из 1977, године, Законом о привредним друштвима из 2011, године. Као неопходан облик привредног удружење, у свременој привреди *societas* је јасно дефинисан уз помоћ темеља за које је заслужан римски *societas*, како по облику, тако и по карактеристикама, садржини и циљу.

4.1 УЛОГ У ОРТАЧКО ДРУШТВО И ПОСЛОВОЋЕЊЕ

Ортачко друштво је друштво за заједничко пословање, где је уговором заснован обавезноправни однос, којим се уговорне стране обавезују да удруже свој рад или своју имовину у целости или делимично, ради постизања неког заједничког циља, без стварања новог субјекта. Ортаци су неограничено солидарно одговорни, целокупном својом имовином за обавезе друштва, тако да било које ограничење нема правно дејство. Ортаци могу бити правна и физичка лица која се уз обострану сагласност договарају о заједничком циљу ортаклука.¹²² У случају да такав договор изостане не постоји ортаклук. За настанак ортаклука мора постојати споразум макар и о лабавој заједничкој организацији у којој сваки ортак има одређени утицај и право учествовања при одлучивању, али на начин да не ствара правно лице. Ортаклук не може бити странка у парничном поступку, не може бити уписан у земљишне књиге а у стечајном поступку субјекти су ортаци а не ортаклук. У спору између ортачког друштва и трећих лица ортаци су тужитељи и туженици. По правилу сви ортаци учествују у управљању друштвом, при чему се разликују послови редовног управљања и послови ванредног управљања.

Ортаци могу поверити управљање једном или више ортака, или неком трећем лицу. Имовину чине улози ортака и имовина стечена пословањем ортачког друштва. Удели ортака у добитку или губитку се утврђују уговором а ако није тако, онда сви ортаци имају подједнак удео у добитку или губитку друштва. Ортачко друштво одговара за своје обавезе целокупном имовином.

---

¹²²Више о томе: Законом о привредним друштвима Службени гласник Републике Србије, број 99/2011;Члан 93.

Ортаци у друштво уносе улоге једнаке вредности, ако уговором о оснивању није другачије одређено.¹²³ Сваки ортак има овлашћење за обављање радњи у редовном пословању друштва (пословођење). Ако овлашћење за пословођење има више ортака, сваки ортак је овлашћен да поступа самостално, али се други ортак овлашћен за пословођење може противити предузимању одређене радње, па тако, та радња не може бити предузета. Ортак има право на накнаду од друштва свих трошкова које је имао у вези са пословањем ортакског друштва, а који су с обзиром на околности случаја били неопходни. Добит друштва се расподељује између ортака на једнаке делове, ако уговором о оснивању није другачије одређено.¹²⁴

4.2 ОСНИВАЧКИ АКТ

Приликом оснивања ортакског друштва, по Закону о привредним друштвима из 2011 године, неопходан је и оснивачки акт који садржи следеће:¹²⁵

1. пуно име и пребивалиште свих физичких лица ортака, пословно име и седиште, правног лица сваког ортака,
2. пословно име и седиште друштва,
3. делатност,
4. означавање врсте и вредности улога ортака.

Оснивачки акт ортакског друштва може да садржи и друге елементе од значаја задруштво и ортаке друштва. Измене и допуне оснивачког акта ортакског друштва врше се уз сагласност свих ортака друштва, ако тим актом није другачије одређено.

Уређивање оснивачким актом и уговором ортака друштва, правни односи између ортака и ортака са ортакским друштвом одређују се оснивачким актом и уговором ортака друштва, ако друштво има такав уговор.

---

¹²³Више о томе: Законом о привредним друштвима Службени гласник Републике Србије, број 99/2011;Члан 96.

¹²⁴Више о томе: Законом о привредним друштвима Службени гласник Републике Србије, број 99/2011;Члан 107.

¹²⁵Више о томе: Закон о стамбеним зградама Републике Србије,Службени гласник СР, бр. 39/77; Законом о привредним друштвима Службени гласник Републике Србије, број 99/2011;Члан 8; Члан 22; Члан 93-124; Закон о облигационим односима Службени гласник Републике Србије, бр.39/77;

Улог ортака у ортачко друштво може бити у новцу, стварима и правима, као и у раду или услугама, који су извршени или треба да буду извршени. Ортаци ортачког друштва улажу улоге једнаке вредности. Ортак ортачког друштва који у имовину друштва не унесе свој улог, у складу саоснивачким актом друштва, који новац примљен за друштво или другу имовину не преда у одређеном року друштву или који за себе узме новац или другу имовину друштва без овлашћења, дужан је да друштву плати уговорену камату почев од дана када је морао уплатити или унети улог, односно од дана када је морао предати новац или другу имовину или када је узео новац или другу имовину (не искључује право ортачког друштва и на накнаду друге штете).¹²⁶

4.3 ПОВЕЋАЊЕ И СМАЊЕЊЕ УЛОГА

Ортак ортачког друштва није дужан да повећа улог изнад износа одређеног оснивачким актом нити је дужан да повећа улог одређен оснивачким актом ради покривања губитака друштва. Ортак ортачког друштва не може смањити свој улог без сагласности свих осталих ортака. Пренос удела међу ортацима ортачког друштва је слободан.

4.4 ОДЛУЧИВАЊЕ ОРТАКА ДРУШТВА

Одлуке ортака о питањима која представљају редовну делатност ортачког друштва доносе се већином од укупног броја гласова ортака. Сагласност свих ортака потребна је за одлуке о питањима која су изван редовне делатности друштва, као и за одлуке о пријему новог ортака друштва. Ортаци код којих постоји сукоб интереса у смислу чл. 34. и 35. Закона о привредним друштвима, у односу на одлуку која се доноси, не учествују угласању за доношење такве одлуке. Ортаци ортачког друштва доносе одлуке на седници, што важи и за ортаке који суовлашћени на пословођење.¹²⁷

---

¹²⁶Више о томе: Игњатовић, М. - Римско право и Code Civile, Правни факултет Ниш, 2006. – стр. 303-315.

¹²⁷Више о томе: Игњатовић, М. - Уговор о ортаклуку у македонском праву, Правни живот, Београд, 2004. стр. 496,

4.5 ПОСЛОВОЋЕЊЕ

Ортак ортачког друштва има право и обавезу да води послове друштва (пословођење). Ако је оснивачким актом ортачког друштва или уговором ортака друштва одређено да је пословођење пренето на једног или више ортака друштва, остали ортаци друштва немају право на пословођење.¹²⁸

Ако право на пословођење имају два или више ортака ортачког друштва, сваки од тих ортака има право да поступа самостално, осим ако се најмање један ортакуспротиви том праву. Ако је оснивачким актом или уговором ортака друштва одређено да ортаци друштва овлашћени на пословођење могу да поступају заједно, за сваки посао потребна је сагласност свих ортака друштва овлашћених на пословођење, осим ако би одлагање доношења те одлуке проузроковало штету друштву.

Ако је оснивачким актом или уговором ортака ортачког друштва одређено да је, услучају пословођења од стране више ортака, сваки ортак овлашћен на пословођење дужан да поступа по инструкцијама других ортака овлашћених на пословођење, сваки ортак дужан је да обавести остале ортаке овлашћене на пословођење ради доношења заједничке одлуке о правој радњи или послу.

Ако ортак овлашћен на пословођење с обзиром на околности случаја сматра да инструкције нису примерене, о томе обавештава друге ортаке ради заједничког одлучивања, осим ако би одлагање одлуке проузроковало штету друштву, када може поступати самостално, о чему је дужан да без одлагања обавести остале ортаке.

Пословођење обухвата овлашћење за обављање правних послова и других радњи који се редовно врше при обављању делатности ортачког друштва. Правни послови и друге радње који нису обухваћени овлашћењем, могу се обављати само уз сагласност свих ортака ортачког друштва. Овлашћење за пословођење може се одлуком надлежног суда одузети по тужби друштва или преосталих ортака друштва, ако се утврди да ортак није способан да води послове друштва или да чини тежу повреду дужности пословођења.

---

¹²⁸Законом о привредним друштвима Службени гласник Републике Србије, број 99/2011; Члан 108.

Ортак ортачког друштва има право на накнаду свих трошкова које је имао увођењу послова друштва и који су с обзиром на околности случаја били неопходни. Трошкови падају на терет ортачког друштва.¹²⁹

4.6 ДОБИТАК И ГУБИТАК

На крају пословне године ортаци усвајају финансијски извештај којим се утврђује добит и губитак ортачког друштва и учешће сваког ортака у добити и губитку. Добит ортачког друштва расподељује се ортацима на једнаке делове. Губитак ортачког друштва расподељује се на ортаке друштва на једнаке делове. Део добити који припада ортаку ортачког друштва у добити ортачког друштва, исплаћује се најкасније у року од три месеца од дана усвајања финансијског извештаја.

Ако оснивачки акт ортачког друштва садржи одредбу којом се одређује само удео у добити или само удео у губитку, сматра се да се она односи и на добит и на губитак. Одредбе Закона о привредним друштвима везане за улоге, пословођење и добити губитак примењују се ако оснивачким актом или уговором ортака ортачког друштва није другачије одређено.

4.7 ПРЕНОС ОРТАЧКОГ УДЕЛА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА

Ако уговором о оснивању није другачије одређено, ортак не може без сагласности осталих ортака:¹³⁰

- 1) пренети свој удео трећем лицу
- 2) дати свој удео у залогу трећем лицу.

Ако ортаци не дају сагласност на пренос удела трећем лицу, ортак коме је сагласност за пренос удела ускраћена може иступити из друштва.¹³¹

---

¹²⁹ Законом о привредним друштвима Службени гласник Републике Србије, број 99/2011; Члан 106.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Ibidem.

4.8 ОДГОВОРНОСТ КОД ПРЕНОСА УДЕЛА

У свим случајевима преноса удела, преносилац удела и стицалац пренетог удела одговарају солидарно према друштву за све обавезе преносиоца удела према друштву у тренутку преноса, осим ако се ортаци не споразумеју другачије. Захтеви од стране или у име ортачког друштва застаревају у року од три године од регистрације преноса удела (одредба се примењује и на друге захтеве од стране или у име ортачког друштва против лица које је престало да буде ортак).¹³²

4.9 ПРЕСТАНАК ОРТАЧКОГ ДРУШТВА И ИСТУПАЊЕ ОРТАКА

Ортачко друштво престаје:¹³³

- Истеком времена на које је друштво основано или испуњењем циља оснивања
- Одлуком ортака о престанку
- Стечајем
- Необављањем послова непрекидно у трајању од две године
- Судском одлуком о престанку
- Наступањем било којег другог догађаја одређеног оснивачким актом или уговором ортака друштва који има за последицу престанак друштва.

Ако оснивачким актом или уговором ортака друштва није другачије одређено својство ортака у ортачком друштву престаје у случају:

- Смрти ортака
- Отварања стечаја над неким од ортака
- Отказа неког од ортака
- Доношења одлуке ортака у складу са оснивачким актом, уговором ортака друштва и овим законом
- У другим случајевима одређеним оснивачким актом или уговором ортака друштва.

У случају смрти ортака, удео ортака се не наслеђује већ се распоређује сразмерно на преостале ортаке, ако уговором о оснивању није одређено да друштво наставља да послује са наследницима преминулог ортака.¹³⁴

---

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem.

ПРЕЋУТНО ПРОДУЖЕЊЕ

Ако је ортачко друштво основано на одређено време или за испуњење одређеног циља, а протеком тог времена или испуњењем циља оснивања настави да послује сматра се да је друштво прећутно добило сагласност свих ортака да је основано на неодређено време.¹³⁵

ОТКАЗ И ПОВЛАЧЕЊЕ ОРТАКА

Ортак ортачког друштва може да се повуче добровољно из друштва, подношењем писаног отказа о повлачењу. Писани отказ подноси се најмање шест месеци пре истека пословне године, осим ако оснивачким актом није другачије одређено. Право ортака на повлачење се не може ограничити нити искључити.

ПОСЛЕДИЦЕ ИСТУПАЊА ОРТАКА ИЗ ДРУШТВА

Удео ортака који иступи из ортачког друштва расподељује се осталим ортацима друштва на једнаке делове. Ортаци који остају у друштву дужни су да исплате ортаку који иступа из ортачког друштва у новцу оно што би он примио на основу обрачуна који би се направио када би у време његовог иступања друштво престало да постоји, не узимајући у обзир текуће незавршене послове. Ако вредност имовине ортачког друштва није довољна за то да се покрију обавезе друштва ортак који иступа из друштва плаћа друштву део непокривеног износа сразмерно његовом учешћу у губитку друштва. Одредбе Закона везане за последице иступања ортака из друштва примењују се ако се оснивачким актомили уговором ортака ортачког друштва није другачије одређено. Ортак ортачког друштва који иступа из друштва, учествује у добити и губитку из послова који у време његовог иступања још нису били завршени уколико актом или уговором није другачије одређено.

ПОСТУПАК У СЛУЧАЈУ КАДА ОСТАНЕ САМО ЈЕДАН ОРТАК

Ако из било ког разлога остане један ортак ортачког друштва, тај ортак је дужан да предузме све неопходне мере да усклади пословање друштва условима прописаним

---

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Више о томе: Daube, D. - Societas as Consensual Contract, Cambridge Law Journal, VI, 1938;381 sqq.;

Законом о привредним друштвима или да настави пословање као предузетник, најкасније у року од три месеца од дана када је остао једини ортак друштва.¹³⁶

Ако у овом року једини ортак друштва не усклади свој положај са одредбама закона ортакчко друштво престаје ликвидацијом.

4.10 КОМАНДИТНО ДРУШТВО

Командитно друштво је привредно друштво које оснивају два или више физичких или правних лица у својству ортака, ради обављања одређене делатности, под заједничким пословним именом, од којих најмање једно лице одговара неограничено за његове обавезе (комплементар), а најмање једно лице одговара ограничено до висине свог уговореног улога (командитор). За своје обавезе командитно друштво одговара целокупном својом имовином. Улог командитора у командитно друштво може бити новчани и неновчани, укључујући и извршени рад и услуге у командитном друштву. Командитор у командитно друштво уноси цео уговорени улог пре стицања својства командитора. Свако командитно друштва мора имати најмање два члана. Један члан увек мора бити компламентар. Положај компламентара је идентичан са положајем ортака код ортакчког друштва. Компламентар води послове друштва и одговара за обавезе које друштво има према трећим лицима целокупном својом имовином. Други члан друштва увек мора бити командитор.

Положај командитора се разликује од положаја компламентара. Командитор не може да води послове друштва, јер је та функција у искључивој надлежности компламентара. Исто тако, командитор не одговара за обавезе које друштво има према трећим лицима, већ само сноси ризик пословања до висине свог улога. Ако командитно друштво спадне само на једног члана или кад у ситуацији постојања два члана, један члан друштва промени свој статус (из компламентара пређе у командитора или обратно), онда ово друштво не може даље опстати као привредно друштво у том облику. Дакле, двојност чланства битно опредељује природу овог друштва. Командитно друштво настаје првенствено као израз персоналних карактеристика и повезаности компламентара, док су лична својства командитора сведена на минимум. Из тог разлога, ово друштво се третира као друштво лица, с тим да је ово својство ублажено у односу на ортакчко друштво због позиције командитора. По правилу број чланова овог

---

¹³⁶ibidem

друштва није велики, имајући у виду његову природу настанка и начин управљања друштвом. Фирма овог друштва може бити персонална (садржи име свих, неколицине или једног компламентара) или предметна. Као и други облици привредног друштва и комадитно друштво обавља делатност ради стицања профита. Командитно друштво правни субјективитет стиче уписом у прописани регистар, с тим да у немачком и енглеском праву овај облик привредног друштва не ужива правни субјективитет.¹³⁷

---

¹³⁷Више о томе: Ernst , L, -"Neue Bruchstücke aus den Institutionen des Gaius", (1934), Berlin, p258 .

ЗАКЉУЧАК

Римски уговор о ортаклуку онакав какав је утемељен у римском праву, а посебно у Јустинијановом праву, има доминантан утицај на даљи развој овог уговора у савременом праву. Такође, друштвена оправданост и теоријска оправданост овог истраживања лежи у чињеници да се све савремене земље у пракси стално срећу са потребом да се ова тема што више истражи и оснажи. Управо из тог разлога, од значаја је разумевање основних потреба и разлога уопште његовог постанка, његовог еволутивног развоја, што се може постићи само анализом овог института од његовог постанка до данас.

Наравно да свако друштво има своје специфичне потребе за увођењем и даљим оснаживањем овог института, који своје корене има још у далеком римском праву. Анализирајући одредбе савремених законодавства које се односе на питање поделе, добити и губитка међу ортацима, доказује се не сумњив утицај римског права, што наводи на закључак да се и код ортаклука као и код многобројних института савременог облигационог права у дефинисању и регулисању истих пошло од римске прагматичности и правничког духа, чиме се доказује да римско право, и поред тога што је то право антике и данас живи, управо кроз примену његових основних принципа, правне технике, а посебно у области облигационог права, и у овом конкретном случају код ортаклука, постоји и данас готово у истом оном оквиру у коме је дефинисано у старом, класичном и посткласичном праву. Отуда, основни закључци, до којих смо дошли у анализи овог института били би следећи:

1. Зачетке *societas* налазимо у старом праву. Још у Хамурабијевом законнику наилазимо на одредбе прастарог вида ортаклука. Значење Хамурабијевог законика је велико имајући у виду да је *societas* преко старогрчког закона утицао на Закон XII таблица. У римском праву, у архаичном периоду, дискутабилно је да ли је овакав вид удруживања уопште постојао или су одређене форме удруживања, пре свега, биле смештене у шире породичне оквири. Доношењем Закона XII таблица дозвољено је било свако ортачко уговорање које није било противно јавном поредку.
2. Римско предкласично право је дефинисало *societatas* кроз два извора, *Consortium* или *erecto non sito* као неподељена наслеђена имовина, након смрти породичног старешине, који настаје под утицајем *ius civile* и удружење грађана римске империје

које настаје под утицајем *ius gentium*. У овом периоду се *consortium* дефинише као заједница наследника од неподељене имовине *pater familias*, без да се предходно утврди део имовине који припада појединцу. Заправо, у овом периоду настаје корен консенсуалног *societas*.

3. Класични вид *societas* је био заснован на доброј вољи, као заједница свих добара, *societas omnium fortunarum*, а даљом доградњом настаје и *societas questus*, као заједница у којој се равномерно дели стечена добит. Настаје *societas unius rei*, као заједница усмерена на остварење тачно одређених послова и *societas negotiationis* који би био специјализован за одређени вид привредне активности. Постанак *societas omnium bonorum* је дао темељ савременом облику ортаклука. Велики значај за развој института *societas* је и воља за закључење *affectio societatis*, и слобода уговарања око поделе добити и сношења ризика. У овом периоду је рад почео да се цени као удео који се уноси у друштво. Права и обавезе *socii* су идентичне правима и обавезама ортака у савременом праву. Посебно се ово односи на поделу добити и губитка, управљање као и гашење ортакчког друштва. Значај тужби класичног периода *actio de communi dividundo* и *actio pro socio*, којом се гасио ортаклук, и делила ортакчка имовина је у примени и данас као вид ефикасног решавања спорова ортакчког друштва.
4. У посткласичном периоду, ортаклук се развија у складу са већ започетим процесом из класичног периода, тј. посткласично право надопњује правну концепцију ортаклука створену у класичном периоду. Јустинијаново законодавство дефинише карактеристике *societas*. Дигесте дефинишу заједницу као институт настао пре Јустинијановог законодавства. Институције детаљно разрађују *renuntatio* као начин престанка заједнице. То је био период у коме је овај институт поставио темеље даљем његовом развоју у Срдњем веку. Уговор о ортаклуку није се много мењао у односу на *societas* у римском праву, због реципције римског права, која је уследила због потреба за оваквим видом удружења, које је било нужно у каснијем периоду развоја држава. Међутим, већ након смрти Јустинијана, уговор о ортаклуку је поново био доведен у питање, будући да се целокупна привреда тога доба сводила на затворени феуд. Отуда, и све што се привређивало остајало је у оквиру феуда једног велепоседника, па је спорно колико је у то време било потребе за било каквим закључивањем уговора о ортаклуку.
5. Са развојем грађанског друштва и доношењем великог броја кодификација, пре свега приватног права, поново је дошло до оживљавања уговорног права, па самим

тим и уговора о ортаклуку као једног од његових инструмената. У том смислу од посебног су значаја одредбе овог уговора којима је он нормиран у грађанском законнику Француске, Аустрије, Србије, и Немачке. Истраживања одредби ових законика, примећују се сличности у карактеру ортаклука, јер су одредбе института *societas* преузете из римског класичног и посткласичног права. Од посебног су значаја када се има у виду да су оне у великој мери садржане и у савременом праву већине европских држава. Како је римско право било темељ свих европских кодификација, на тај начин се и Србија путем овог грађанског законика повезала и постала саставни део европског културног наслеђа.

6. У савременом правном систему Републике Србије значајан је процес развоја економских односа, који је уз културно наслеђе и примену римског ортаклука, данас дефинисан кроз Закон о облигационим односима из 1977. године, Законом о привредним друштвима из 2011. године. Као неопходан облик привредног удружење, у савременој привреди *societas* је јасно дефинисан уз помоћ темеља за које је заслужан римски *societas*, како по облику, тако и по карактеристикама, садржини и циљу, што се знатно примећује упоређивањем одредби класичног *societas*, и важећег права. Од великог значаја је начин формирања ортаклука у класичном праву, који постоји и данас, а тиче се ортаклука где се са једне стране улаже само рад, а са друге стране материјално добро. Уједно, актуелизација овог начин уговарања ортаклука у савременом праву доприноси даљој актуелизацији римског ортаклука посебно оног насталог у класичном римском праву. Управо кроз поштовање његових основних форми и његових основних принципа и у савременим условима уговарања међу ортацима доказује се перманентни утицај и важност римског права на савремене институте права.

Литература

Anderson, R; Fox, J; Twomey, D.-Business Law, Cincinnati, Ohio, 1987;

Arangio – Ruiz, Instituzioni di Diritto Romano, Casa Editrice Dott. Eugenio Jovene, Napoli, 1952;

Бјуклић Ж, Forum Romanum – Римска држава, право, религија и митови? Правни факултет, Београд, 2012.

Вишић М, Законици древне Месопотамије, Свјетлост, Сарајево, 1989;

Wieacker Franz, Societas – Hausgemeinschaft und Erwerbsgesellschaft, I, Weimar, 1936; Das Gesellschafterverhältnis des klassischen Rechts, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Romanistische Abteilung, ZSS RA, 69 (1952);

Daube D., Societas as Consensual Contract, Cambridge Law Journal, VI, 1938;

Drosowski T, Das Verhaeltnis von actio pro socio und actio communi dividundo im klassischen roemischen Recht, Duncker & Humblot, Berlin, 1997;

Dirnbacher, Wolfgang, Das Wohnungseigentumsgesetz idF der WRN 2006, ÖVI Immobilienakademie, Wien, 2006;

Ernst, L, Neue Bruchstücke aus den Institutionen des Gaius, (1934), Berlin, 54ZSS;

Игњатовић М. / Уговор о ортаклуку у македонском праву У: Правни живот. Тематски број, Право и културне разлике. – Београд : Удружење правника Србије, 2004. – Том 4, бр. 12 (2004), ИССН 0350-0500

Игњатовић М. / Римско право и Code Civile У: Двестотине година од доношења Француског грађанског законика : зборник радова. – Ниш : Правни факултет, Центар за публикације, 2006;

Јовановић М, Коментар старог римског ius civile, Leges Regiae, Центар за публикацију Правног факултета у Ниш, Ниш 2002;

Keser M., Neue Literatur zur Societas, Studia et Documenta Historie et Iuris, XLI, Pontificium Institutum Utirius Iuris, Pontificia Universitas Lateranensis, Roma 1975, Das Romische Privatrecht, Ein Studienbuch, Beck, Muenchen 1991;

Kunkel M. Romisches Privatrecht (Auf Grund des Werkes von Paul Joers), Springer – Verlag, Berlin, Geottingen, Heidelberg, 1949;

Meissel F-S, Societas. Struktur und Typenvielfalt des römischen Gesellschaftsvertrages, Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 2004.

Наумовски Гоце, магистарски рад „Влијанијето на римскиот *societas* врз современиот договор за ортакалак (договор за заедница), Скопље, 2004:

Наумовски, Г; Бучковски, В; Игњатовић, М; Симоновска М; - Потврда концепта римског депозита у савременом македонском праву, У: Зборник радова Правног факултета у Нишу. - Ниш : Правни факултет, 2012. - Бр. 63 (2012),

Полојац, М. Lex Aquilia у интерпретацији класичне јуриспруденције, Правни капацитети Србије за европске интеграције, Београд, 2009; Actio de pauperie and Liability for Damage Caused by Animals in Roman Law, Београд 2003; чланак, Римски *societas* у најновијој литератури, Анали, Београд, LIV, бр. 2 2006, чланак, Подела добити и губитка међу ортацима римско право и модерна решења Анали, Београд, LIV, бр.3 2005;

Puggsley D. Justinian s Digest and the Compilers, Facultu of Law, Universitz of Exeter, 1995;

Пухан И. Римскоправо, Универзитет Кирил и Методиј Скопје, 1991;

Ранковић Р. Правни транспланти у Српском Грађанском закону од 1844. Године, Београд 2006;

Ритер Ј.А. Пандекте или данашње Римско право, Српска државна штампарија, Београд, 1890;

Римски Статут, МН Crawford, , II, London, 1996;

Ромац А. Римско право, Рјечник римског права, Информатор, Загреб, 1989, Римско право, Загреб, 1981, Извори римског права, Информатор, Загреб, 1973; Римско право, Загреб, 2002;

Станојевић О. Римско право, Београд, 1987;

Стојчевић Д. Римско приватно право, савремена администрација, Београд 1981, Римско облигационо право, Завод за издавање уџбеника Народне Републике Србије, Београд, 1960;

Хорват М.,-Римско право, Информатор, Загреб, 1969;

Huebner R. - History of Germanic Private Law, Boston, little brown & company, Stanford library, (1918);

Heenen J. Principles of the Law of Parnership,London, 1966;

Zimmermann R.,The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1996;

ЗАКОНИ:

- Цивилни законик Немачке Демократске Републике од 19 Јуна 1975, Савремена Администрација, Београд, 1976;
- Зборник грађанских законика старе Југославије, М. Ступар , Графички завод Титоград, 1960;
- Законом о привредним друштвима, Службени гласник Републике Србије, број 99/2011;
- Закон о облигационим односима Службени гласник Републике Србије, бр.39/77;
- Збирка старих закона, Архива за правне и друштвене науке, Београд 1906.

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦЕ:

Википедије, слободне енциклопедије,
<http://sr.wikipedia.org/sr/Društvo>,

Bauman, R. A: The interface of Greek and Roman Law
www.ulg.ac.be/vinitor/rida/bauman.pdf,

Legal Information Institute, Partnership Law : An overview
<http://www.lawcornell.edu/topics/partnership.html>,

Аустријски грађански законик
<http://www.advokat.prnjavorac.com>

Српски грађански законик 1844.године
<http://www.paragraf.rs/rss/vest109.html>,